

Štev. 18.

V Trstu, 25. septembra 1894.

Letnik VII.

V raznih oblikah pod Zapad!

V avstro-ogerskih delegacijah se vsako leto naj-umevniše, da ne rečemo, najočitniše razkrivajo načela, po katerih se pripravljajo Slovani za zapadno kulturo. Kljub vsemu diplomatiškemu zavijanju in prikrievanju jasen se kaže princip, po katerem se spravljajo balkanski, kakor avstro-ogerski Slovani pod jeden in isti Zapad. Uničevati popolnoma se ne morejo, ali na vse načine deluje se nato, da bi izgubili poslednje ostanke slovanske svojstvenosti ter se konečno potopili v zapadni kulturi. Princip, po katerem se vrši ta proces, se izraža običajno z latinskim geslom: „Divide et impera“, in ne pomenja drugega, kakor princip slabljenja. Ta princip je Slovanom sicer dobro znan; ali načela, ki se odobrujejo in priporočajo v državnozberski in madjarski delegaciji, kažejo določniše in posebno na isti glavni princip slabljenja južnih in zapadnih Slovanov.

Grof Kalnoky, kakor je sam opomnil v državnozberski delegaciji ob presojevanju govora mladočeškega delegata dr. Pacáka, ne opazuje v veliki meri notranje politike; njemu tega tudi ne morejo zameriti, ker ima dovolj opravila z obsežno politiko na zunaj. Zato tudi ne moremo vedeti, ali premišljuje on kedaj načela notranje in zunanje politike v skupnosti, da bi razvidel, ali bi se dala ta načela združiti pod kako jednoto obsežnišega načela. Škoda pa je vsekakor, ako vsled preobilnih poslov mora opuščati tako modrovanje, ki naposled spada tudi v politiko; škoda pa je tudi zato, ker, kakor se vidi, ima ta državnik ne le dobro voljo, ampak, kakor je zatrnil sam, izpolnjuje tudi natanko svoje dolžnosti. Vrhu tega se je izrazil v lanskih delegacijah, da bi se mu olajšala zunanja politika, ako in kedar bi se vsled sporazumljenja narodi cesarstva utrdili na *znotraj*. Pritrđiti pa bi nam moral naš minister zunanjih del, da bi imela zunanja politika trdnejšo podstavo, ako bi se na zunaj in na *znotraj* vladalo po *jednotnih* načelih. Kajti ako priporoča on na zunaj drugačna načela, kakoršna se porablja na *znotraj*, morajo

posamični narodi a priori omahovati in misliti, da ta ali ona načela niso prava. In to se dostaje sosebnost slovanskih narodov na Balkanu in v Avstro-Ogerski.

Tu in tam so ti slovanski narodi majhni po številu naseljenja in obsežnosti po njih zasedenih zemelj. Grof Kalnoky je od svojih prednikov v ministerstvu zunanjih del sprejel načelo, vsled katerega vsako leto zagovarja *samostalnost* balkanskih narodov in odločno odklanja misel, da bi se Avstro-Ogerska ali kaka druga velika država vtikala v notranje stvari balkanskih državic ali jim kratila po Berolinskem traktatu zagotovljeno politiško samostalnost. Grof Kalnoky je v letošnjih delegacijah ponavljal to načelo in s tega stališča obžaloval celó odstop Stambulove vlade na Bolgarskem, ker se nekako boji, da bi prenehala „navidezna“ stabilnost, ki se je kazala pod Stambulovim vladanjem in gospodarjenjem. S tem je dokazano, da se naš zunanji minister nepremično drži načela zaščite politiške samostalnosti balkanskih narodov.

Če se pa ozremo na notranji sistem in na notranje vladanje Avstro-Ogerske, vidimo, da tu veljajo povsem drugačna načela. Umevno je samo po sebi, da tu ne moremo zahtevati vporabljevanja načel o samostalnosti v smislu suverénosti balkanskih državic, ki je zajedno identična s suverénostjo narodov teh državic. V Avstro-Ogerski imajo pač relativno samostalnost *nekateri*, ne pa vsi narodi. Menili bi, da, ako se je uvedla in se nadalje priporoča politiška samostalnost balkanskim narodom, ki so živeli 500 let pod turškim jarmom, mogla bi se podeliti v našem cesarstvu vsem narodom relativna samostalnost, ko so razni avstro-ogerski narodi po več in celó nad 600 let nepremično pod žezlom Habsburške dinastije, in so torej mogli dozoreti za relativna politiška prava vsaj toliko, kolikor balkanski narodi za popolna politiška prava.

V Avstro-Ogerski so Čehoslovani, Hrvatje in Rusi historiški narodi, in vendar se jim odtegujejo ista hi-

storiška državna prava. Tu se do cela izgublja analogno ravnanje po načelih, katera se v večem obsegu zagovarjajo nasproti balkanskim narodom. Bosna in Hercegovina ste v najbliži soseski samostalnih balkanskih držav; a v okupovanih deželah se ne porablja niti tista analogija avstrijskih kraljevin in pokrajin, vsled katere bi dobila Bosna in Hercegovina kako deželno avtonomijo, in vendar niso mogli podaniki sedanje Bolgarske in Srbske pod istim turškim jarmom bolje dozoreti za politiške svoboščine, nego pa njih sosedje v Bosni in Hercegovini.

Toda z načeli na to stran se zaradi zapletenih vprašanj ne bavimo, pač pa daje pomisliti to, da v Avstro-Ogerski se ni delila niti relativna deželna samouprava analogno z balkanskimi državami. Poslednje so vstvarili vsaj po narodnostih, v tem ko so v Avstro-Ogerski zasnovali sicer duvalizem ali v vsako polovino cesarstva so združili po več različnih plemen in narodnostij; ako bi se držali doslednosti načela, katero se zagovarja in celó štiti za balkanske narode, morali bi bili ostati pri tem, da bi se relativne samouprave zasnovali po obsegu naseljenja za vsako narodnost posebe tudi v našem cesarstvu, in ker se je vstvaril duvalizem pred zasnutkom dveh balkanskih nacionalno jednotnih držav, morali bi vsaj odtlej delovati na to, da bi se zasnovali nacionalne avtonomije za vsak avstro-ogerski narod posebe.

Še le take zasnove bi bile prave analogije po jednom in istem načelu, katero se rabi nasproti Romunski, Bolgarski in Srbski, in še le potem bi sosebno Slovani imeli trdno zaupanje v avstro-ogersko notranjo in zunanjo politiko.

Takó pa so v Avstro-Ogerski organizacije, katere podrejajo jedne skupine narodov pod skupine drugih narodov. Pri sedanjem duvalizmu ni nikake jednakosti naroda nasproti narodu, ampak gospoduje le nadrejenost jednih nad podrejenostjo drugih, in pri takih razmerah ne zaslediš pri podrejenih narodih niti najmanjše relativne smostalnosti v smislu možnih nacionalnih avtonomij. Utegnili bi ugovarjati, češ, da n. pr. na Ogerskem so razni slovanski oddelki združeni z Madjari, v tostranski polovini v skupnosti z drugimi narodnostimi, vprvič po dež. samoupravah, vdrugič pa v državnem zboru. To druženje pa ne pomenja nikakega krepljenja, ampak je za slovanske narode slabljenje ne le v narodnostnem in politiškem, ampak tudi v gmotnem pogledu. Slovani sami, razun Poljakov, niso nikdar pritrjevali takemu združenju in „utrjenju“, in dandanes so boji zgolj zato, da so ti Slovani takó nenaravno priključeni drugim narodnostim, ki gospodujejo nad njimi. Poljaki pač odobrujejo sedanje politiško razmerje, ker jih v Galiciji postavlja nad ruske sodeželane ter jim podeljuje več relativne samostalnosti, nego si je želé ostali Slovani. Potem pa poleg notranje politike ugaja Po-

ljakom tudi sedanja zunanja politika. Poljsko plemstvo, o katerem ravno sedaj izjavlja poznanski Poljak Kocielski, da je ono sedanji oskrbnik poljskih opravičenih stremljenj („als derzeitiger Anwalt der polnischen berechtigten Bestrebungen“), je od nekdanj protislovanskega mišljenja, in najbrže zato misli Bismarck, da to poljsko plemstvo ne spada po krvi k poljski narodnosti. To poljsko plemstvo se torej ne more počevati, kedar govorimo o Slovanih, in zato velja obči stavek, da slovanskih narodov niso družili z drugimi narodi z namero, da bi v tej družbi kazali večo silo, temuč da bi se slabili in raznarodovali. Po takem je jasno, da Slovanom Avstro-Ogerske ne le da se odteguje relativna samostalnost, katera se brani balkanskim narodom, ampak se jim še posebe vsiljuje nenaravno združevanje, katero jih ne krepi, ampak izpodkopuje.

Slovani zahtevajo, v smislu historijskih državnih prav in prav sedaj veljavnih ustav obeh polovin cesarstva, *naravno* združevanje, ne pa takošnega, kakoršno so jim vsilili najprej po popačeni skupni konstituciji, potem pa po duvalizmu in sedanjih ustavah. Stremljenje k izvršitvi historijskih prav, torej primernih skupin se označuje kot veleizdajstvo, in stremljenje k nacionalnim avtonomijam v smislu veljavne ustave se v tostranski polovini zavlačuje v „temne daljave bodočnosti“.

Taka je z jednotnim načelom relativne samostalnosti na znotraj in absolutne na zunan, nasproti balkanskim narodom. Vprašanje pa je še vedno tudi gledé na Balkan, ali bi ti, ki odobrujejo in branijo sedaj samostalnost balkanskih držav, mirno gledali na stremljenje teh držav, vsled katerega bi se hotele jedino med seboj okrepiti s kako konfederacijo, o kakoršnih so se vsaj na papirju pojavljali uže razni načrti. Čudno bi bilo, ko bi se temu ne protivile tiste gospodovalne narodnosti Avstro-Ogerske, katere merijo svoboščine z različnimi vatli, na zunan in na znotraj, na znotraj z jednim sebi, z drugim Slovanom. Možno je torej določno soditi, da balkansko „konfederacijo“ bi Madjari, Poljaki ter nemški liberalci in nacionalci z Italijani vred ravno takó pobijali, kakor pobijajo aktualna historijska državna prava Hrvatov in Čehoslovanov.

Kakor v politiki, jednako postopajo gospodovalne narodnosti tudi v kulturnem pogledu. Razni Abc in razne Azbuke se vstvarjajo ne za potrebe kulturne samostalnosti, ampak da bi se cepila jedna in ista plemena. Podeljuje se pojedinim narečjem veljava pismenih jezikov pri jednom in istem narodu; preobrača se pravopisanje historijski utrjenih jezikov pri jednom in istem narodu. Nasprotno pa se zabranjuje skupna Azbuka, skupni literaturni jezik, ki bi odgovarjal po pisavi in stroju skupnim literaturnim jezikom drugih velikih narodov. Jednako se izpodkopuje tista cerkvena organizacija, ki bi utrjevala slovanske narodnosti. Prišlo je celó uže do uničevanja gospodarstvenih svojstvenih slovanskih organizacij

Vse to vendar dokazuje, ne da bi se Slovanom hotela ščititi samostalnost, še manj pa, da bi se ta samostalnost krepila s pomočki slovanske kulture in kulturne sposobnosti.

Moč in granice političkih samostalnostij se izpreminjajo, v tem ko dajejo kulturne vezi pravo podstavo narodom i za bodočnost. Gospodovalni narodi Avstro-Ogerske pa počenjajo proti podrejenim slovanskim narodom vse to, kar izpodkopuje posebnosti slovanske doslej razvite kulture, s tem pa tudi slovanske svojstvene sposobnosti za nadaljnje kulturno razvijanje. Isti nasprotniki pa storijo vse, da bi se pospeševala med Slovani bodisi na Balkanu, bodisi v Avstro-Ogerski zapadna, to je, tista kultura, katera se ni pri njih vstvarila, in za katero tudi nimajo adekvatnih sil in sposobnostij. Slovanom se vsiljujejo ne le obči kulturni pomočki, kateri ne sezajo še v svojstva nacionalnih posebnostij, ampak tudi taka kulturua sredstva, za katera naj bi zamenjali in takó uničili analogna svoja sredstva.

Gospodovalni narodi Avstro-Ogerske po vsem tem razkrivajo prvič druga politiška načela na znotraj, druga na zunaj, drugič kulturna načela, nasprotna zunanjim in notranjim Slovanom. Natančno presojevanje dejstev pa kaže na jedno in isto namero, na jeden in isti glavni cilj: s politiko in kulturnimi sredstvi, Slovane ne utrjevati, ampak slabiti, torej doseči vse drugo, nego da bi se Slovani postavili na trdna politiška tla in da bi na teh tleh dobili uslovja za pravi kulturni razvoj.

Tem „samostalnim“ državicam, ki, s pripomočjo drago podkupljenega časopisja, razglašajo svetu imenitnost svoje politiške „samostalnosti“, dal je sam grof Kalnoky nehoté po nosu, ko je povdajjal, da kljub različnim izpremembam v Srbiji in Bolgariji ni nikake bojazni na zunaj, najmanj pa nasproti velevlastim. Ministri in še kdo drugi v teh državah pa bi bili radi, da bi od dne do dne Evropa čitala cele strani brzojavov samo o njih, in da bi se naposled tresel pred njimi — ves svet! Tej domišljivosti se posmehujejo najbolj tisti narodi, kateri navidezno iz same blagonaklonjenosti zagovarjajo te državice v delegacijah, raznih parlamentih in drugod. No, med Slovani se množé mislitelji, kateri spoznavajo jeden in isti princip, po katerem se spravljajo južni in zapadni Slovani v zavisnost od zapadne kulture in politike. Ko se razširi to spoznanje, bode še teže zagovarjati različna, jednemu principu podrejena načela, nego se more to goditi dandanes. Dejstva jasno govoré da zapadno načelo o zaščiti politiške samostalnosti balkanskih narodov velja ravno toliko, kakor pobijanje raznih historičkih prav, pobijanje nacionalne avtonomije, potem skupne azbuke, skupnega literaturnega slovanskega jezika, skupne cerkvene organizacije, in vrhu tega ravno toliko, kakor zagovarjanje dualizma, gospodstva Poljakov v Galiciji in sedanjih deželnih samouprav v zapadni polovini našega cesarstva.

Razne oblike vodijo k jednemu in istemu cilju, to je k zapadni kulturi in s tem k oslabljenju velikega in darovitega dela skupnega slovanskega plemena.

I z d e l e g a c i j .

Skupni proračun (ordinarium in extraordinarium), kakor se je predložil delegacijam, kaže za l. 1895. take številke: Zunanje ministerstvo izdá 3 801.000 gld.; vojno minister. za armado 133,027.338, za mornarico 13,081.260 gld.; finančno minist. 178.620 gld.; pokojnine 1,841.400 gold.; izredni vojni stroški za Bosno in Hercegovino 3,632.000 gold. Doneski: Avstrija (tostranska polovina) dá od carine: 42,040.620 gold., kvotni donesek: 72,319.624 gold. Ogerska dá od carine: 7,763.100 gold., kvotni delež: 33,102.568 gold. Bosna in Hercegovina dá colnine: 186.000 gold. Skupni stroški znašajo 158,140.203 gold. V odstotkih znašajo dohodki skupne vlade 172%, doneski tostranske polovine 7232%, Ogerske 2585%, Bosnijske 011% pokritja. Stroški okupacije znašajo prav za prav 7,299.331 gold., in zahteva extraordinarij 3,632.000 gold. Proračun za Bosno in Hercegovino zahteva razhodov: za osrednje vodstvo 1,371.700 gold., notranjo upravo 6,235.530 gold., finančno upravo 4,995.725 gold., justično upravo 740.820 gold., stavbno upravo 666.945 gold., skupno 14,010.920 gold.; dohodkov pa ima osrednja uprava 13 000 gold., notranja uprava 732.000 gold., finančna uprava 13,335.940 in justična 4000 gold. Iz skupne carine dobiva Bosna in Hercegovina 600.000 gold.; torej v primeri z dohodki ste obe deželi pasivni. Za leto 1895. znaša celokupni proračun 4,131.413 gold. več, nego za l. 1894.

V seji avstrijske delegacije dné 14. t. m. je bil izvoljen predsednikom baron Chlumecky. V svojem nastopnem govoru je naglašal, da se je utrdil mir vsled modre politike Kálnokya, ki je ojačil trozvezo in sklenil trgovinske pogodbe z raznimi državami. Priznal je dejstvo, da evropske sile vedno še množijo svoje vojske, ter da ni še prišel toli zaželeni trenotek, da bi sile znižale troške za oboroževanje. Avstrija pa v tem ne more postopati jednostransko; zato se nadeja, da isto priznajo delegati tudi letos ter da dovolijo potrebna sredstva vojski in mornarici. Opozoril je na kulturni napredek zasedenih dežel, ki so ga laskavo priznali o letošnjem arheološkem kongresu v Sarajevu inozemski učenjaki. Zato gre vsa hvala finančnemu ministru Kallayu. — Delegati so izvolili zatem podpredsednikom opata Hauswirtha in perovodje. Na to je stavil del. Helfert nujni predlog, da se proračunska predloga izročé proračunskemu odseku, v katerem naj bode 23 članov, in da se izvoli obični peticijski odsek 9 članov. Ta predlog je obveljal. Predsednik je še izjavil, da je delegat Alfred Coronini položil svoj mandat, in da je bil na njegovo mesto pozvan posl. Jordan.

Ogerska delegacija imela je svojo prvo letošnjo sejo tudi dné 14. t. m. Predsedoval je grof Ljudevit Tisza. V svojem nastopnem govoru je naglašal tudi on veliko važnost trozveze za ohranjenje miru in potrebo oboroževanja v varstvo miru. Kljub potrebni varčnosti pa, nadeja se govornik, bodo smatrali delegati kot svojo patrijotiško dolžnost, da dovolijo sredstva v pokritje potrebnih. Z druge strani se nadeja „nacija“, (sc. Ma-

djari), da bode monarhija ščitila svoje ime na zunaj, in tu je mislil na Romunsko, ker Madjarom ni prijetno, da romunska liga razglašča Evropi, kako se ravna z Romuni na Ogerskem.

Ob sprejetju delegacij 16. t. m. nista predsednika nič posebnega omenjala; rekla sta, da, kar je potreba, tudi dovoliti delegaciji, in ker je mir na zunaj, rekel je grof Lud. Tisza, da bode možno toliko laže stvari razpravljati na znotraj.

Cesar je odgovoril obema delegacijama jednako, povdarjajoč, da monarhija je z vsemi državami v prav prijateljskih odnošajih, in da to vzbuja nadejo da se bode mogla skrb obračati i nadalje razvoju in pospeševanju blagostanja narodov. Treba pa je pri vsem tem nadalje razvijati orožno moč cesarstva.

Potem je cesar nagovarjal razne delegate, med njimi tudi Mladočehe, ki so bili v čamari. Dr. Slamo je vprašal cesar: Ali ste bili sedaj v Bosni? Dr. Slama potrди. Cesar: No, pa naglo ste to izvršili. Dr. Slama: Blizo 3 tedne sem bil ondi, Veličestvo. Cesar: Tudi v Mostaru? Dr. Slama: Tudi ondi sem bil, Veličestvo. Tudi druge Mladočehe: Kaftana, dr. Brzorada in dr. Pacáka je cesar popraševal.

Proračunski odsek avstrijske delegacije je v svoji seji dne 17. t. m. razpravljajl o proračunu ministerstva zunanjih del. Poročevalec, del. Dumba, je omenil da je zunanja politika v takem tiru, na katerem smo ji sledili uže več nego 10 let s popolnim zaupanjem, kar naglašča tudi prestolni govor s tem, da so naši odnošaji z vsemi državami prijateljski. Trozveza da zaradi tega ni omenjena v prestolnem govoru, ker bi bilo to nepotrebno, ker je itak rečeno, da so naši odnošaji prijateljski z vsemi državami. Vendar so se početkom tega leta vršile v Bolgariji stvari, ki so neprijetno osupnile vse prijatelje te države. Poročila raznih listov pa si nasprotujejo takó, da danes ne moremo si jasno spoznati pravi položaj. Mi, kot pravi prijatelji Bolgarske, bojimo se, da bi utegnili strankarski boji mnogo škodovati kulturnemu in gospodarskemu razvitku kneževine.

Mladočeški del. dr. Pacák je v uvodu svojega govora označil stališče Mladočehov, naglašajoč, da so isti odkriti nasprotniki trozveze, in na tem stališču stoji ves češki narod. Vemo, nadaljuje govornik, da smo sedaj osamljeni, a vemo tudi, da mora vsaka nova misel prodréti z bojem. Zato tudi ne moremo odobriti besed, katere je predsednik baron Chlumecky govoril o grofu Kalnokiju. Tudi ne moremo izreči grofu Kalnokiju zaupanja in ne glasovati za njegov proračun. Naše nezaupanje pa se ne opira na osebne antipatije proti grofu Kalnokiju, ampak vzrok je ta, da na jedni strani militarizem uničuje gospodarske sile države, a od druge strani vendar nimamo jamstva za stalen mir. Govornik našteva vzroke, vsled katerih se izjavlja proti trozvezi. v prvi vrsti zato, ker je pogubna za vso državo, posebno pa za Češko, ker vodi notranjo politiko na poti, ki je baš nasprotna historiskemu poklicu, ker davek militarizma uničuje gospodarske sile i drugo, s kratka iz gospodarskih, narodnih in politiskih vzrokov. V tretjič povzdigajo Čehi svoj glas, in ta tri leta so dokazala, da so bile opravičene bojazni. Govornik opisuje, kakó so ogromni stroški za vojsko dovedli narode uže do skrajnosti. Najzanesljiviši prijateljica Avstrije je Rusija. Zato smo priporočali prijateljske odnošaje z Rusijo in nadejamo se, da pride do odkitega prijateljstva, kar je v smislu čustev slovanske večine avstrijskih narodov.

Notranji mir je najboljšje jamstvo za ohranitev zunanjega miru. Sedaj vladajo trije narodi, ki nise večina v državi; v kraljevini češki pa odgovarjajo lojalnemu narodu, ker zahteva izpolnitev svojih zajamčenih pravic — z izjemnim stanjem, v tem ko so Madjarom popolnoma izpolnili njih zahteve. Ali se more zato kdo čuditi, ako se širi nezadovoljnost na Češkem? Govornik omenja nadalje nasilstev, ki so se dogodila v Pragi od oktobra 1893. do 12. septembra 1894. V tej dóbi je izreklo izjemno sodišče 230 obsodb, a takó se stvari ne izpremené. Konečno stavlja ta-le vprašanja: 1. Ali je res, da si hoče Avstrija zasedeni pokrajini prisvojiti? 2. Ali je sklenena s Srbijo vojna pogodba, in ali se je avstrijska diplomacija mešala med bolgarske homatije? in 3. V koliko so imela progaujanja Romunov na Ogerskem nasledkov v inozemstvu? — Del. grof Zedtwitz je pobijal del. Pacáka, češ, da poslednji nima prava govoriti v imenu češkega naroda.

Del. Russ je pobijal trditve del. Pacáka v imenu Nemcev na Češkem, del. Lupul pa je branil trozvezo. Del. Pacák je odgovoril del. grofu Zedtwitzu, da češko plemstvo ni z narodom češkim. Da pa stojijo Staročehi na istem stališču, kakor on (govornik), to dokazujejo članki staročeskkih listov. — Minister grof Kalnoky je odgovoril Pacáku, sezivljajoč se na prestolni govor gledé zunanje politike, da so široki sloji ljudstva jako dobro poučeni o pravcu in namenih zunanje politike, takó, da mu je časopisje, razpravljajoč še pred otvorjenjem delegacij o tem, kar utegae govoriti minister zunanjih poslov, skoro iztrgalo besede iz ust. To da ga veseli, ker mu dokazuje, da tira zunanjo politiko v soglasju z javnim mnenjem. — Naslanjajoč se na Lupulove besede, zagovarjal je minister trozvežo in dokazoval potrebo oboroževanja „v lastno varnost in ohranitev miru“. Nespametno bi bilo odreči se koristim, katere nam dajejo naše inozemske zveze, ker so iste v prid ne le interesom cesarstva, ampak pripomagajo vzdrževanju miru, kar priznava vsa Evropa. Ljudje so se privadili trozvezi kot faktorju, pred katerim se nima bati evropski mir. To dokazujejo prijazni odnošaji z državami, ki so zunaj trozveze: z Angleško, Francijo, Rusijo. O poslednji je naglašal minister, da ima vladar cilje, h katerim stremi naš vladar. Važen korak v približanje k Rusiji je trgovinska pogodba: približevanje na gospodarskem polju vpliva vedno na politiske odnošaje. — Dogodki v manjših državah, če tudi važni, niso pogibeljni, ker so lokalni, ter ne morejo navstati iz njih komplikacije. Kar se dostaje Srbije, kažejo tamošnje krize le o nedostatnosti stabilite; tamošnje krize se nas ne dostajajo, ker naši interesi so jedino v sosedskem občevanju. Mladi kralj nastoja ohraniti prijateljske odnošaje s sosednjimi monarhijami, in tudi sedanja vlada nastoja, da se ravna po namenih kraljevih. Naši odnošaji nasproti Srbiji so zato rej povoljnější, nego so bili pred 1½ letom. To nas opravičuje izraziti nadejo, da se bodo medsebojni odnošaji razvijali še bolj, kar bi bilo v smislu naše naklonjenosti Srbiji. — Gledé Bolgarije je bil označil g. poročevalec poslednje dogodke kot pravo varanje. To pa vsled tega, ker smo sploh smatrali bolgarske odnošaje menda preoptimistiški, a sedanje zmešnjave se niso še takó pojasnile, da bi mogli spoznati pravi položaj. Taki dogodki pa niso neobičajni v onih državah, in videli smo uže v vseh balkanskih državah, da je od mogotstva do zatožne klopi le kratek korak, bojim se pa, da so v Bolgariji izgubili potrebno

mirnost, da bi se mogli ogniti tej težki pogreški. Obžalovati moramo sicer, da so padli možje, ki so nekako čimčili za stabilnost države, a zaradi tega ne smemo obsojati njih naslednikov. Sedanje bolgarske vladne može smatra govornik kot skušene politike in dobre patrijote, ki se morajo še-le utrditi. Po novih volitvah se utegne deželna pomiriti, in vse stopi v prejšnji tir, kajti bolgarska samozavest in čustvo samostalnosti ste pač preveč razviti, da bi se odrekli svoje s težkim trudem pridobljene samostalnosti. Potrpežljivo pa moramo čakati, da se razvijejo stvari, a nikakor ne smemo prenapetosti soditi o naslednjih bolgarske krize. Nikakor ni res, da bi se bilo spremenilo naše mišljenje o Bolgariji po padu Stambulova, kakor to misli bolgarsko časopisje, sodeč, da se je javno mnenje pri nas popolnoma identifikovalo s Stambulovim. Naša želja je le ta, da bi Bolgarija napredovala v samostalnem in mirnem razvitku v jamstvo reda in miru na Balkanu. — Druga, izven trozveze nahajajoča se država, ki pa želi nasloniti se na zapadne države, je Romunska. Mnogo let gojimo zatorej prijateljske odnošaje s to državo; zato se nadejamo, da vlada omeji agitatorski tok, kateri vpliva v svojih posledkih na mir in red v sosednji državi, ter da stori vse, da ohrani svoje prijateljsko-sosedske dolžnosti. — Minister omenja, da s trgovsko-politiško pogodbo z Romunsko nismo sicer dosegli tarifne pogodbe, a vendar smo dosegli ž njo jamstvo, da se zboljšajo odnošaji.

Na to odgovori minister Pacák na vprašanje, zakaj se je sklenila nemško-ruska trgovska pogodba pred avstro-rusko, dasi se je Avstrija prej nego Nemčija pričela pogajati o tem. Vzrok temu, pravi minister, je v tem, ker je nemško-ruska trg. pogodba jako komplikovana, naša pa jako preprosta, kajti ozira se v bistvu le na carino na žito. Pri takih pogodbah pa je bistveno potrebno vedeti, kakšne olajšave dobijo druge države, zato smo morali počakati, da so se završila pogajanja z Nemčijo, predno smo mogli soditi, kakšnih koristij moremo dobiti mi. — Na drugo vprašanje Pacákovo, ali gledé balkanskih držav velja še princip, da se Avstrija ne vtika v njih notranje stvari, zatrdiril je minister z vso gotovostjo, da ta princip velja še vedno. Torej ni možno, da bi bila Avstrija sklenila vojno pogodbo s Srbijo. — Naposled je odgovoril minister na Pacákovo vprašanje gledé vtelesenja Bosne. Minister je zatrdiril, da merodavni krogi niti ne govorijo o izpremehi državnopravnih odnošajev Bosne nasproti monarhiji, ter da vlada nima nikakoršnega vzroka, baviti se s tem vprašanjem. — H koncu je naglašal minister, da se je mladočeška stranka letos pokazala nekoliko prijaznejša nego druga leta, a ipak je tudi danes negacija prva beseda, s katero je del. Pacák pričel svoj govor. Minister povdarja, da se narod češki prav tako udeležuje blagoslova miru, ki je baš nasledek napadane zavezne politike, kakor drugi narodi. Morda boče kedaj primernejša koja druga politika, toda danes imamo opraviti s sedanostjo. Minister priznava, da sedanji mir ni baš idealni miru, ker je oboroženi mir. Minister je omenil še raznih kongresov miru in konečno ironično naglašal, kakó je lani, ko je del. Pacák razvil program Mladočehov, popolnoma soglašal s točko tega programa: „Ohranjenje miru na zunaj in znotraj“. Tedaj je minister rekel Mladočehom, da naj idejo mirno domu propovedavat mir, kajti on da stori vse v ohranitev miru. A, zaključuje minister, jaz se premalo bavim

z notranjo politiko, da bi vedel, ali so storili gospôda po mojem nasvetu. On pa (minister) je storil svojo dolžnost vsestransko, da se ta mir ne le ohrani, ampak tudi da se napravi, kjer ga ni.

S tem se je završila glavna razprava. Deleгатje so vzeli izvajanja ministrova na znanje in mu soglasno — izvzemši delegata Pacáka — izrekli svoje zaupanje.

V seji dne 18. t. m. bavila se je delegacija državnega zbora o kreditu za Bosno. V tej seji je izjavil dr. Pacák, da Mladočehi niso baš občudovalci bosenske uprave, kajti pri nobenem oddelku ne godi se toliko reklame, kakor pri poglavju „Bosna in Hercegovina“. Arheologiški kongres je imel poleg znanstvenega najbolj politiški namen. O Bosni popevajo slavospeve vsi oficijalni in oficijozni listi s Chlumeckim vred, a Mladočehi se ga ne udeležijo. Priznavajo ministru dobro voljo in doseženi vspeh, toda hvalisanje se mora omejit. Osnovno načelo okupacije je bilo to, da povzdignejo ljudstvo v moralnem in socialnem pogledu; te zadače pa menda še niso dosegli, kajti ináč ne bi se pojavljala nezadovoljnost z odnošaji. To nezadovoljnost provzročujejo gospodarske razmere, način pobiranja desetine, policijsko gospodarstvo v zvezi z ogleduštvo, vsled česar ima policija tam največo moč. Govornik omenja ironično, kakó je ta moč ščitila poslance Masaryka, Slamo i dr. s tem, da jih je deželna vlada preganjala povsodi. Konečno zahteva popolno avtonomijo za zasedeni pokrajini. Potem interpeluje ministra: 1.) Ali je res, da so v Sarajevu zaprli več (40) uradnikov, zakaj, koliko časa so bili zaprti in ali je še kdo zaprt? 2.) Zakaj cislitavska vlada ni še zgradila železniške zveze zasedenih pokrajin z Dalmacijo? 3.) Zakaj je vlada zabranila širjenje „Hrvatske“, „Srpskoga glasa“, „Srbobrana“, „Branika“ in „Zastave“ v teh pokrajinah? in 4.) koliko je stalo zgrajenje kopelji v Ilidžah, in koliko dohodkov je imela lani ta kopelj? — Finančni minister Kallay se je zahvalil proračunskemu odseku državnozbornske delegacije na izjavljenem priznanju. Delegatu Pacáku odgovarja, da mu ni znano nič o pritožbah, kajti tudi lani so se pritožbe pokazale neosnovane. Kar pa se dostaje sodbe časopisov, so baš Praški in jugoslovanski listi večkrat bosensko upravo kritikovali nepovoljno. Potem je govoril minister o arheologiškem kongresu, ki se je vršil letos v Sarajevu. Priznanje, katero se je izreklo bosenski upravi zato, da je prišla na misel, da se poiščejo bogati arheologiški zakladi v deželi, vendar ne more smatrati se kot očitanje. Kar pa se dostaje „vohunstva“, o tem da ne more biti niti govora, kajti v Bosni je psovka „vohun“ jako običajna, in rabi se celó tam, kjer ni niti najmanj na mestu. Ta običaj je bržkone zavedel h krivemu tolmačenju dotične delegate, ki so dobili svoje informacije iz Bosne. Nadalje je zatrdiril minister, da mu ni nič znano o politiškem nadzoru prof. Masaryka in dr. Sláme povodom njunega potovanja po Bosni. Ako ju je pa res nadzorovala vlada, storila je to le iz umestnega vzroka, da ju varuje napadov. Potem je odgovoril na vprašanja delegata Pacáka. Res je, da je bosenska vlada zaprla več uradnikov; od teh je še jeden v sodnijski preiskavi; o vzroku pa minister ne more spregovoriti, dokler se vrši preiskava. — O vprašanju gledé železniške zveze z Dalmacijo pa je izjavil minister, da ni kompetenten govoriti o delovanju avstrijske uprave. Kolikor pa je njemu znano, ni odklonila ne avstrijska, ne ogerska vlada bosenskega železniškega projekta. — O kopelji v Ilidžah

nima minister potrebnih podatkov; naglašal pa je, da je bilo potrebno zgraditi to kopalnico, ker ima izvrstne vire. Zgradilo se je s stališča občega lečenja. K temu pride pa še dejstvo, da se kopelj izplačuje jako dobro. Leta 1892. je obiskalo isto v lokalnem občevanju Sarajevo-Ilidže 50.000 oseb, lani pa je naraslo to število uže na 80.000. Pri tej priliki je omenil minister velikih žrtev, katere si je naložila vlada v interesu zdravstva, kakor n. pr. osnovo velike deželne bolnišnice itd. — Na poslednje vprašanje del. Pacáka je odgovoril minister, da bosenska vlada je prepovedala širjenje omenjenih listov zaradi tega, ker so pisali zelo protivno in ker so širili neresnične vesti. Ako spremenijo svoje vedenje, povrne se jim poštni debit. — Delegat Pacák opazuje, da je slišal, da so bili dotični uradniki v Sarajevu zaprti zaradi tega, ker so se bili udeležili sestavljanja neke brošure. — Želi, da bi se uvedel parlamentarizem in pa samouprava v zasedenih pokrajinah. — Minister Kallay odgovarja, da se delegat Pacák moti, da so bili zaprti uradniki zaradi tega, ker so sodelovali pri brošuri, ki je bila izšla v Zagrebu. Potem je dokazoval po vzgledih, da širijo nekateri v sosedstvu Bosne izhajajoči listi tendenciozno izmišljene vesti. — Na to so delegati soglasno (izvzemši dr. Pacáka) izrekli ministru zaupanje in vsprejeli okupacijski kredit. — Proračun skupnega finančnega ministerstva so vsprejeli brez razprave. — Konečno je poročal delegat baron Czedik o zaključnih računih in ja predlagal te-le resolucije: 1.) Skupnemu ministerstvu se nalaga, da v bodoče stavi v zaključni račun vselej tudi natančen obračun dodatnih kreditov. 2.) Da se izogne preranemu obračunu, pooblašča se isto ministerstvo, da uporabi v iste svrhe slučajno preostali del dodatnega kredita in obračuna v bodočem upravnem letu. 3.) Take preostanke ali prekoračenja odobri delegacija pozneje. 4.) Zaključni račun za leto 1892., ki je sestavljen v smislu gorenjih določeb, se odobruje. — Delegacija je vsprejela resolucije in odobrila zaključni račun. (Dalje pride.)

Несжатая полоса.

Поздняя осень. Грачи улетѣли;
Лѣсъ обнажился; поля опустѣли;
Только не сжата полоска одна;
Грустную думу наводитъ она.
Кажется, шепчутъ колосья другъ другу:
„Скучно намъ слушать осеннюю вьюгу,
Скучно склоняться до самой земли,
Спѣлыя зерна кушая въ нилы.
Насъ что на ночь разоряютъ станицы
Всякой пролетной прожорливой птицы;
Заяцъ насъ топчетъ, и буря насъ бьетъ.
Гдѣ же нашъ пахарь, чего еще ждетъ?“
Вѣтеръ несетъ имъ печальный отвѣтъ:
„Вашему пахарю моченьки нѣтъ“.

Несжатый, ne požeti; жать—жну, žeti, žnem (žanjem); жать—жму, žeti, žnem. Пожинать лавры, пожинать руку — žeti lavorike, požemati (stiskati) roko. — Жатва — žetva; жница — strn. —

Грачи, črna vrana; ворона, siva vrana.

Лѣсъ, plur. лѣса; лѣсничій, gen. чаго, gozdar; лѣсній, gen. шаго, lesni duh; дѣственный л., Urwald; лѣсной царь, Erlkönig.

Обнажить голову, odkriti se (v zviš. slogu), sicer snjati шляпу, sneti klobuk; обнажить мечъ, potegniti meč; naroga, nagost.

Опустѣть, izprazdniti se; пустая болтовня, leeres Geschwätz; пустый человекъ, prazdna glava; no: пusti čl. = недождливый, докучный ч.; пустая посуда = prazdna posoda.

Только = лишь, samo; no: toliko = столько; koliko = сколько.

Полоска, dim. od polosca, kos njive, kraj.

Грустный = печальный, žalostni; no: жалостный = obžalo vanja vredni. Грустить, грущу = žalosten sem; грусть, žalost.

Кажется, zdí se; ему это показалось, tako se mu je zdelo.

Колосья plur. od kolosa, klasje.

Скучно, dolgočasno; скука, dolgčas; скучать, -аю, meni je dolgčas; я соскучился въ деревнѣ, dolgčas mi je začelo biti na deželi. —

Вьюга = буря, b., ki tuli.

Спѣлыя = зрѣлыя; жито спѣло = созрѣло; жаркое (жаренное) спѣло, реbenka je sprejena. Я не успѣлъ одѣться, поэтому я не успѣлъ къ обѣдѣ, nisem se utegnil obleči, zato nisem prišel o pravem času k maši. Спѣхъ не успѣхъ = Eile mit Weile; парачно slov. vspeh nam. uspeh.

Зерно v vseh pad. sing. naglas na koncu: зерно, зерну i. t. d., no plur. зѣрна, зѣрень (zjorna, zjoren) i. t. d. Sam. srednjega spola, kateri so v sing. oxytona, so v pl. paroxytona, in narobe; поле — pl. поля, море — моря; no яйцѣ pl. яйца, веселѣ pl. весла (vjosla); гнѣздѣ, pl. гнѣзда (gnjozda).

Пыль, ž. spola, прах; no: прахъ = truplo (v zviš. slogu), sicer трунъ; polnoglasno: порохъ, smodnik; порошкъ, zdravilni prašek (štupa).

Что ни ночь = каждую ночь = всякую ночь.

Разорить = уничтожать = uničevati; ужасъ разоренія, Gräuel der Verwüstung.

Станица = стая, truma; заропни: голадъ людей, стадо воловъ, овѣць, стаа водкобъ, псовъ, стая (ali станица) птицъ, рыбъ. Незнанье русскаго jezika sili slov. pisatelje pisati: tolpa rib, tolpa vran; tolpa se govori le o ljudeh; pač bi se Slovenec smejal, ko bi Rus izposodil slov. besedo čreda, bi je ne razumel (kakor nekateri slov. pisatelji ruskega ne razumejo) in bi pisal n. pr. čreda словѣнскихъ депутатовъ. Казацкая станица je to, kar je pri drugih Rusih волость (srenja, občina); волостной старшина je pri Kazakih станичный атаманъ, slov. župan.

Пахарь, oratar; пахатъ, orati; no: орать = kričati na vso moč; malorus. орати v slov. pomenu.

Пашня, polje, obdelovana s plugom zemlja; пахать, zorana njiva. —

Ждать, ожидать, čakati; неожиданно, нечаянно, негрісаковано, я его нечаянно (ne: неожиданно!) толкнулъ, ne nalašč (ne нарочно) sem ga толкнул, zadel. Сверхъ ожиданія, wider alle Erwartung, Я тебя подожду = буду поджидать, грісакoval te bodem; аерждоу, пока дождь пройдѣтъ, рокакам, da dež neha. Я ожидаю удобнаго времени, грісакujem udobnega časa, hočem ga грісакovanjem dobiti.

Моченька, dim. od močъ = моць = сила, моѣ.

Iz S. Gregorčičevih poezij.

2.

V m r a k u.

Le vtoni, vtoni za goro,
Le vgasi, solnce, luč svetlo,
Oj padi, padi gosti mrak,
Prinesi srcu mir sladak.

Čemu sijalo bi lepo,
Čemu, oj solnčece zlato?
Povsod sirotam sevaš le,
Nesrečen rod ogrevaš le!

Kdo gledal bi ta hrib in dol,
Zaklet le v revo, jok in bo!,
Hinaštva, zmot, trpenja poln,
Sirot in siročinja poln.

Dokler mi siješ, solnce ti,
Hladu, miru mi v srci ni,
Morí pogled, teži spomin
Me svojih, ljudskih bolečin.

Le skrij se, solnce jasno, skrij,
I zgini svet izpred očij,
Da zabi žalostno srce
Človeške zmote in gorje!

Izvirnik.

В ш р а к у.

Le vtoni, vtoni za gorj,
Le vgasi, soliце, luč svѣtlj,
Oj padi, padi gжstij mrak,
Prinesi srcu mir sladak.

Чему сіяло бы лѣпо,
Чему, ой солнчече zlato?
Повсжд сиротам севаш ле,
Несрачен род огрѣваш ле.

Kdo gledal bi ta hrib in dol,
Zaklet le v rѣvk, jok in bol,
Хинаштва, змжт, тrѣпнја поли,
Сирот ин сироченја поли?

Dokler mi siješ, solnce ty.
Хладу, миру ми в срци ни,
Мори погляд, тажи спомин
Ме своих, людских болѣчин.

Le skrij sa, solnce jasno, skrij,
Izgini svѣt izpred očij,
Da zabi žalostno srce
Človeške змжте ин горје.

M. A. Ламурекій.

В ъ с у м е р н а х ъ.

Зайди, зайди лишь за горой,
Пусть, солице, свѣтъ угаснетъ твой,
Густой ты, mrakъ, пади, пади
И сердцу миръ ты принеси.

Ты свѣтло мнѣ ужъ не свѣти,
А солице, лишь бѣги, бѣги!
Повсюду свѣтишь сиротамъ,
Тепло даешь печальнымъ намъ!

Kto by smotrѣlъ na холмъ и доль,
Заклятый лишь въ бѣду и боль,
Гдѣ лицезѣрье все царитъ,
Да и сиротъ бѣдой даритъ?

Пока ты, солице, свѣтишь мнѣ,
Я вижу лишь бѣды однѣ,
Печаленъ помню я бѣду,
Свою, да и людскую всю.

Скройся, solnce jasno,
Скорѣй изчезни, свѣтлое.
Забудь ты, сердце, всю печаль,
Какъ человекъ, какъ я страдалъ!

Фр. Целескувъ.

Hitro lete mi leta tja v večnost,
Hitro beži mi zlata mladost:
Prošla je urno mila brezpečnost,
Ostala življenja ostra je ost.

Nosim že mnoge v sebi puščice,
Ki jih pustila v mene je zlast.
V duhu letim pa gori za ptico,
Uživam vesel življenja sladkost.

Prijatelji dragi so poskrbeli,
Da je zarila v srce se ost!
Oni se bodo dalje zavzeli,
Da mi predere ost tudi kost.

Smejem se tiho dušicam dragim,
Ki so pustile v mene svoj strel:
Dobrim možem in dušicam blagim
Smejem se tiho, čil in vesel.

Pravijo pa, da ribice bistre
Nosijo v sebi mnogo že ost,
Bežijo pa vendar pod valove hitre,
Kjer jih ne plaši osti ostrom.

—st—

Viek ću pjesmom . . .

Viek ću pjesmom mojom branit
Naša stara sveta prava,
U tom će me jačit, kriepit
Hrvatska nam davna slava.
Kad mi klone trenom sila,
Kad oslabi moja snaga,
Pomislit ću, što si bila,
Domovino moja draga!

Vodili ste na stratište
Sve, što u nas bilo jaka,
A za vašu korist samo
Žrtvosasmo cviet junaka!

Krvave ću čitat strane
Te povjēsti prošle naše:
Kako li te prevariše
I kako te raztrgaše!
Tad ću planut, jer ću ćutit,
Da sam jak i proti jačem,
Planut pjesmom, da mi, rode,
Za osvetnim trgne mačem!

Mjera puna . . . puste žrtve
Iz grobnih se dižu tama,
A srubljenih muških glava,
Pa nas pute proti vama!

Da se digne, pa da pita:
Je l' se tako pravda dieli,
Zar za naše ste nam žrtve
I ognjište raznijeli?
Pa ste onda sto imena
Raztrganoj djeci dali,
Da se sinci jedne majke
Već ne budu upoznali!

R. Katalinić-Jeretov.

M o d e r n o .

Bila divna, prekrasna
Pjevala je liepo,
A glasbenik umni on
Pratio ju sliepo.

Dvoranom su sborili:
— Baš talenta ima!
A ona se smijala
Pokraj njega svima.

Neke noći . . . predivna
S drugim u sviet podje . . .
On u sali čekao,
Da još ona dodje.

Nije došla — — bilo mu
Samom glasovirat,
Pa je stao presretan,
Poputnicu svirat!

R. Katalinić Jeretov.

Al su

Al' su bistre malene
Kapljice od vode,
Kad se poslie kišice
Mnogobrojne rode.

Zagreb.

Al' je nješto bistrije
Na svietu od toga,
To je pogled od oka
Milovanja moga

Al' su mila dječica
Majci, kad ih budi,
Kad ih redom miljene
Pritišće na grudi.

Al' je meni milije
Od istoga raja,
Kada motrim dražesti
Hrvatskoga kraja . . .

Slavoljub Magdić.

Jadni suprug.

Mirko Ivanić, stariji činovnik, imade krasnu suprugu.
On piše u uredu, a ona si dopisuje kod kuće sa ofici-
rima. I pravo mu je. Govorili mu sudruzi:

— Ne uzimlji mlade žene! Mlada žena prava ne-
sreća po matora čovjeka!

Da, kad su izlazili iz crkve vjenčani, neka je
baba izustila:

— Bit će u gnjezdu kukavičjeg sjemena!

* * *

Neke večeri sreti ga prijatelj Frano Lukić:

— Kud ti, Mirko?

— Odpratio sam svoju milu ženu (uviek ju sirota
tako zvao) prijateljici Santini. Pod kućom svira tamo
večeras glasba, pa nek se zabavi.

— A ti ne mariš za glasbu?

— Ja? Ne. Idem radje u čitaonicu na partiju
taroka.

— Bravo, Mirko, učini mi tu ljubav. Kad prodješ
mimo velike kavane, reci mi prijatelju Dragoviću, da
glasba svira na gospodskom trgu.

— Reć ću, *servus!*

— Zdravo!

Malo zatim eto ti poručnika Dragovića. On i ne
pogleda glasbe, već pogleda u prozore gospodje San-
tine i pozdravi ljubezno Ivaničku.

Jadni suprug!

R. Katalinić-Jeretov.

М а ј ц и.

Ријеч света! кад т' изустим,
Сладе ми се усне моје,
Сваког пута кад те зивне
Мајко! — мило чедо твоје. —

Покле си ме на св'јет дала,
Тебе зов'јох дању ноћу;
Мајко, и сад, док си жива,
Ванити те увјек хоћу.

Док се стобом опет здружим,
Ванит ћу те, мајко моја,

У Бару (Црна Гора), 1894.

У радости и у тузи
Најпре тебе мајко тражим,
Тим именој сваку жалост
Са мојега срца блажим.

Док ћеш примит сина твога
У наручја мила твоја.

Па и онда, мајко слатка!
Кад оставиш твога сина:
Лијуб сузе звати ћу те
Дижух очи пуд висина.

Мијо Јововић.

Странникъ одинокій.

Странникъ одинокій
Жизнь свою я прохожу.
Жребій не высокій!
Радоваться какъ ему?

А я все доволенъ,
Да, судьбы не упрекну:
Я не обездоленъ,
Тихо въ уголке живу.

Горе не пугаетъ.
Я привыкъ давно къ нему!
А душа страдаетъ,
Видя всю неправоту.

Странникъ одинокій,
Все за правду я борюсь!
Жребій мнѣ высокій,
Если я ея добьюсь.

Фр. Целестинъ.

Der Königssohn Marko.

(Конас.)

(V. 7., 8., 9., 10., 12., 13., 14., 15. i 17. br.)

Nekoliko rieči o kakvoći glasnikâ (vokalâ). „Glas-
nike imamo samo čiste, kako talijanski jezik; glasnici

a i o, koji su najblagoglasniji, najviše prepliću tkaninu
hrvatskoga jezika¹⁷⁹⁾ (A. Veber-Tkalčević).

Nekoliko rieči o jeziku u obće. „Prema ovim na-
čelom, nestoje svi slovënski jezici na istom stupnju raz-
voja. Dočim ruski ili poljski jezik, nerazlikujuć kolikoće
slovcane, děli jih na naglašene i na nenaglašene; dočim

¹⁷⁹⁾ Ustroj ilirskoga jezika. II. Ljepota jezika u glasovih.
U tom nema našemu jezika druga. Ljepota je raznoličje ugodno

uredjeno; a jezik je lep, koji se što više primiće prirodi u izmjeni
snage i nježnosti. Suglasnici su u jeziku, što su u prirodi tvrdi

slovenski jezik neima dužine izvan naglasa: odlikuju se češki i hrvatski jezik tim, što imadu dužinu i izvan naglasa, dapače hrvatski jezik spaja jošter u sebi dvé prednosti, nadkrijujuć i slovenski i češki jezik, te znade ne samo za samostalnu, nenaglašenu dužinu, već su mu takodjer naglašene slovke čas duge čas kratke. — Hrvatski je dakle jezik u tom jednako savršen i bogat, dà još i nježniji ter bogatiji od samoga staro-gèrčkoga¹⁸⁰⁾ (V. Jagic). — „Niemci, u svemu oponašaoći, počese i romancu graditi s asonancijama, ali jim više-manje hramlju radi toga, što jim jezik, po naravi tvrd, nije za to“¹⁸¹⁾ (A. Palmović).¹⁸²⁾

Nekoliko rieči o aliteracijah. Ima ih u našoj narodnoj pjesmi puno: biti boj, snivati san, danovati dan, noćevati noć, ljetovati ljeto, zimovati zimu, stražiti stražu, razmišljati misli, smisliti misli, splesti pletenice; „Ljepši cvijet nije procvatio“; „Nezgodna se banu dogodila“; „Šuti, majko, mukom zamuknula“; „S njim svakaki divan divaniti“; „Ona skide s ruku rukavice“; „Kakav ti je lovak ulovio“; „Što je koji robija narobio“; „Na zlo će mu jutro zajutriti“; „Rano rani Turkinja djevojka“; „Vjernu ljubiu na očima ljubiti“; „Misli, misli, sve na jedno smisli“ i. t. d. (V. „Biserje i Alemove“ u 11 br. pr. god.).

Nekoliko rieči o asonancijah. „Knjigu piše Žura Vukašine“; „A nositi divu i kadivu“; „Vjerna ljubio, od Prizrena sunce“; „Jadan Marko od umora pađe i dopađe do vodice hladne“; „Ljubi Marko posestrimu vilu Sve u ruke i u brile skute“; „Marku daje šarca od mejdana“; „Pa bodaše nedjeljicu dana, Niti traže piva ni jediva“; „Što su rekli, tako mu se steklo“; „Zumbul-momče, karanfil-djevojče“; „Majka Maru i bije i kara“; „Dok poljubi, saba-zora bude: Saba zora, ajde, dragi, doma“; „Vjetar duva, javorinu lujlja“; „Naj ti vode, ne bilo ti bolje“; „Rasla jela nasred Sarajeva, U širinu polu Sarajeva, U visinu do vedroga neba“; „Ako svima mogu biti sluga, Ja ne mogu svima biti ljubia“; „Sarajevo, ognjem izgorjelo“; „Suze roni, a godine broji: Evo danas devet godin dana“; „Sokô letnu, a praporac zveknu“; „O zlu drou, djevojačkom grlu“ i. t. d.¹⁸³⁾

pojavi, a glasnici, što su u prirodi mekani i nježni pojavi. Zato treba, da se u jeziku nalazi uz množinu stalna izmjena sugl. snikâ s glasnici. Suglasnikâ ima naš jezik više nego i koji drugi evropski, i to blagoglasnih: naši ě, ć, š, ž, j, itd. ne nalaze se skupljeni nigdje drugdje, a žubore i romone poput glasbe. Slovo j drže za najmekše, a ono je upravo duša ustroju našega jezika... (v. 10 br.) Nješto tvrdji poluglasno r većinom stoji u riečih, kojimi se izriču tvrdi prirodni pojavi; a franczsko saer (e) tvrdje je od naše „srne“, jer ondje stoji r na koncu rieči. Po dva glasnika imamo u dočrteih ao, io, uo, ali to je liepo kao u talijanskom; pak imamo i naše ie (koje se izgovara ije), prema talijanskom „cielo“... — ¹⁸⁰⁾ Gramatika jezika hrvatskoga. Osnovana na starobugarskoj slovenštini. Napisao V. Jagic. Dio prvi: Glasovi. — ¹⁸¹⁾ Asson nge u našoj narodnoj poeziji u knjigi Pjesme Andrije Palmovića. — ¹⁸²⁾ „Zatorej pa priporočamo „Matico Hrvatsko“ tudi Slovencem... da se nauče... najlepšega jezika slovanskega.“ „Ljubljanski Zvon“

Nekoliko rieči o sroku (rimi). I srok nalazimo često u naših desetercih. „Oj Boga ti, delijo neznana! Evo ima devet godin dana. Kako sedim ja u gori sama (asonancija), Još ja ne znan, što je mužka strana“; „Dva se mila brata milovala: Jakšić Mitar i Jakšić Stjepane; Koliko se braća milovali, Kud su goli putem putovali, Od milosti ruho mijenjali (mila — milovali — mijenjali; putem putovali; milovala — milovali — mijenjali; dva se mila brata milovala: Jakšić Mitar i Jakšić Stjepane); „To govori, a s dušom se bori, To izusti, laku dušu pusti“; „Niti traže piva ni jediva“; „A okô nje borje i mramorje“; „Već mi Šarac poče odmicati, A kobila poče ostajati“; „Bolje nam je sva tri poginuti Neg' sramotno danas pobjegnuti“; „Da s' u zdravlju opet sa- stanemo I crvena (asonancija) vina napijemo“; „Gorom jaše Kraljeviću Marko (asonancija), Gorom jaše, goru proklinjaše“; „Jednom kroči i daleko skoči“; „Pješke ajte, a konje vodajte“; „Oj Katice, hčerko jedinice, Svilu svlači, a zlato oblači! Na se meći čudo i znamenje, Sitan biser i drago kamenje!“; „Sto s' tolike svate potrudio I tolike konje pomorio?“; „Kud je kuca, sve joj koža puca“. „Malo sio, pa se odmorio I hladna se vina napojio“; „Veli majka Kraljevića Marka: Blago ti je ovoj staroj majci, Koja rodi pravoga junaka, Svoga sina, Kraljevića Marka: Kojino je dika od junaka, Strah i trepet carevih Turaka!“ i. t. d.

Aliteracije, asonancije i rime nisu u Gröbera provedene (skoro) nigdje. — Ima u prevodu mnogo prevelikih licencija: gebe, nehme, trete, befehle, seh' i dr. Bratučed preveo je Neffe, četovanje Rauferei i dr.; A uzrasla šenica bjelica = Siehst du gelbe Weizenfelder blühen, Pa je Momčil braći besjedio — Und nun spricht du Wojwod Momtschil (4 troheja, v. 10. br.), Vino piju Turci janičari = Trinken Wein die Türken Janitscharen, Da s' prebija od drva do drva Kano pčela od cvjeta do cvjeta = Mög sie irren jetzt von Tann zu Tanne, Wie die Biene um die Blume irret i. t. d. (v. 10. i 17. br.). — Interpunkcija je gadna. — Da li je izabrao i preveo najbolje i najljepše pjesme i to sve one, od kojih bi umjetnik mogao stvoriti epesku cjelinu: o tome možda drugi put.

Priredio dr. Trnoplesar.

Pučke učionice u Dalmaciji i pučki učitelji.

(Konac.)

Sad ćemo preći, da ocertamo život onih narodnih patnika, koji uz nevjerovatne napore i muke zaslužuju koru hljeba; ocertat ćemo u kratko ekonomično, moralno i socijalno stanje pučkih učitelja u Dalmaciji, ne bi li ganuli onu nehajnicu — današnju vladu, — e da već jednom priskoči u pomoć tim bjednicima. Quem dii odere, paedagogum fecere. Po ovoj se rečenici znade, da su ljudi još u stara, drevna vremena oplakivali i sažaljivali biedne učitelje, jer su tegobe njihovâ zvanja i njima

bile poznate. Saksonski pedagog S. Heinike (1729 do 1790) najbolje je u svoje vrijeme shvatio i razumio nevoljno stanje učitelja i drastičnim ga načinom svijetu prikazao ovim znamenitim riečima: „Bio učitelj u svojoj školi ili išao pred vrata, svuda ga čekaju lica, koja ga riečju ili pogledom ponizuju, vriedjaju i žaloste. Često mu ne plaćaju ni ono malo *kravo* zaslužene plaće, a hoće li, da se radi toga potuži, to mora prije poderati nekoliko pari cipela, pa ipak ne dobije ništa, dok sudskomu slugi polovinu ne obeća i ne pokloni. Tko u tom žalostnom stanju ne izgubi razum i zdravlje, taj doista ni jednoga ni drugoga nije mogao izgubiti već onda, kad je postao učiteljem itd.“ — O, pa ni danas za stalno okolnosti nisu na bolje okrenule. Čudno, još je uvijek učitelj, premda sažaljen, strahotno zanemaren i zapušten, barem u Dalmaciji, jer cienimo, da je u svim drugim pokrajinam bolje vidjen i uvažen. A zašto? Jer se još nije našlo duševnih odlučujućih faktora, koji bi uzeli u obzir učiteljevo stanje, te ga oblaškali. Ima amo kod nas već četvrt vieka i više, da se neprestano vapi za poboljšanje ekonomičnog stanja učitelja, al sve zaludu, sve ostaje na vrbi svirala. Sve pokrajinske novine svake godine pri otvoru pokrajinskog sabora stavljaju na vidik tu okolnost, svak to preporuča, pa? — ništa. Nećemo sad ovdje označivati posebice, koliko plaće beru pučki učitelji u Dalmaciji. Reći ćemo samo, da učitelji pri učionam III. razreda imaju jedino 350 forinta godišnjih, a uz ovo ili stan ili u ime stanarine 52-50 for. na godinu. Sad nam se namiće upit: mogu li učitelji s takom plaćom prokuburiti? Jednostavan je odgovor: ne, ne mogu. Prama učiteljima pri učionam III. razreda imaju odnosno toliko plaće i oni pri učionam višeg razreda. Predočimo si učitelja sama u svom stanu s takovom plaćom, pa opet učitelja, koji je sklopio brak, te stvorio obitelj, pa ćemo moć pojmiti najbolje, kako mu mora biti. Mogli bi navest sve, što mu u takim obstojnostim zadaje muke i jada, al bi to bilo i sad suviše, pošto su naše novine, osobito „Narodni List“ i „Katolička Dalmacija“ o tome tekom više godina na dugo razpravljali bez ikakve koristi. Dosta je, da kategorično izjavim, nek već jednom svak čuje i upamti: Učione u Dalmaciji neće nikad postići svoje svrhe, dok se ekonomični nepomognu oni, koji u njima igraju glavnu ulogu t. j. učitelji, i dok se ne navrnu na pravi smjer, t. j. narodni. Mnogo se zahtjeva od jednoga učitelja, on je tako sapet i nadziran, tako naprćen trudom i mukom, da mora doći do zdvajanja. On nemože da bude članom društva, jer ga vječna nužda zatvara u kući, otimlje ga zadrugi i rekreaciji. Makne li se samo, t. j. učini li i najmanju i najneudržniju, izjavi li se onim, što jest, disciplinarna mu je iztraga gotova, gotovo mu je progonstvo. Po tome je i sa socijalne strane pučki učitelj u ovoj razrovanoj pokrajini nevoljan i jadan. Pitamo sad, kako mu mora biti sa moralnog gledišta. Svakako zlo. Njegova naobrazba uz najbolju volju mora da zakrknje, jer neima dovoljno novčana sredstva, da nabavi knjiga, časopisa itd., te da se barem u svojoj struci što bolje usavrši; ne može u društvo, pa se od njega i silom otudjuje na uštrb svog moralnog razvoja. Nu najčudnovatije je to, što u nas učitelj ne može biti čist rodoljub, ili, ako hoće da bude, to valja da svoje rodoljublje slano plati. On se ne smije zvati Hrvat, to bi bilo izvan granica lojalnosti; u školi tog imena ne smije ni spomenuti. Pri ovakim nesretnim okolnostim već se može nazrijeti, kako se mora nalaziti

pučki učitelj u ovoj „zemlji iznimaka“, može se promisliti, kakove moraju biti u njoj pučke učione. Čudimo se čudom, kako je mladež još voljna da stupi u učiteljske, da iz tog „limba“ udje „nella città dolente, nell' eterno dolore, tra la perduta gente“. Nema izlike; ako škole u Dalmaciji dan danas ne postizavaju većinom pedagogičko-didaktičnu svrhu, to je najviše s toga, što starija školska vlast nezna odrediti sve, što je potrebno i shodno, e da školski organizam razvije svoju zadaću žudjenim uspjehom. Nije kud kamo. Učiteljima valja poboljšati ekonomično stanje, školam valja podati narodni značaj, inače propade ugled i korist škole, propade uzgoj mladjeg naraštaja, propade hrvatskom narodu u Dalmaciji mnoga nada u budućnost, jer „na mladijima svijet ostaje“.

Još ćemo jednu o kotarskim učiteljskim konferencijam. Sretna, izvrstna je namisao, koja je potakla zavodba kotarskih učiteljskih konferencija. U njima se, kako je poznato, razpravljaju didaktično-pedagogička, disciplinarna i materijalna pitanja škole. Treba priznati, u Dalmaciji se te konferencije sazivlju upravo na uhar škole, jer je učiteljstvo o sebi većinom sviestno svog uzvišenog zvanja, pa u njima radi i razpravlja ozbiljno, dostojanstveno, trezno i samozatajno. Nu, rek bi, da neki zlosretni duh i njih kadšto provijava. Ne možeš tu iznositi predloge, koji zahtjevaju od školske vlasti kakve novčane pomoći ili pripomoćnih nastojanja. To je zamjerno. Pa premda predsjednik neće to pri sgori spočitnuti, ipak se vremenom to liepo otkriva, jer takovi predlozi ostaju uvijek *vox clamantis*. Ako predlozi zahtjevaju što od jadnih učitelja, e, onda su umjestni, dobrodošli, te ih se mora odmah u praksu uvesti. U konferencijam valja da se pokažeš blagonaklon odredbam starije vlasti, koje su i tu *revera* „*spiritus dominator*“, jer je to „*conditio, sine qua*“ neće nijedan od učitelja dostići nikakvo promaknuće u svojoj službi, makar imao hiljadu zasluga. Sloboda govora tu je tako stegnuta, da mnogima prolazi volja i otvoriti usta. Trebalo bi dakle preinačiti nutarnji red tih kotarskih učiteljskih konferencija, određujući, da u njim vlada sloboda mnienja i govora. Zvuk predsjednikova zvonca, tek trokratni dopust govora o jednom predmetu i slične neozbiljnosti odavaju robski duh školskog sustava. Učitelji tu izgledaju poput dresiranih podložnika ili automata, koji govore i predlažu samo ono, što je starijoj školskoj vlasti poćudno. Čini nam se uz to, da prosvietljeni devetnajsti viek i razvikani „*fin de siecle*“ toga ne mogu da trpe.

Non quis, sed quid.

D O P I S I.

Iz Levova, 21. septembra.

(Obći zbor Obščestva im. Mih. Kačkovskega). To najznamenitiše narodno društvo avstro-ogerskih Rusov lani ni moglo zborovati, ker je bila vlada prepovedala zbor zaradi kolere. Dne 19. sept. pa je bil obćni zbor v Levovu za dve leti. Udeležilo se ga je mnogo naroda, največ seljakov, potem svećenikov in posvetnega naobraženstva. Došlo je tudi obilo ženstva, v obće pa členov tudi iz oddaljenih krajev Galicije. Društvo je šlo k službi božji s svojo zastavo. Potem se je v „Nar. Domu“ zbralo nad 1000 členov, in je predsednik Obščestva otvoril zborovanje. Otec Kobljanskij

je imel oduševljen govor, v katerem je razpravljal pomen društvenega prapora, na katerem so slike Vladimira, Olge, Cirila in Metoda. Rekel je: Te slike kažejo na historijo našega naroda. V komur bije rusko srce, vsi zaščičajmo sporočene nam svetinje: cerkev, črko sv. Cirila, če treba, tudi z življenjem. Dokler je naša ruska cerkev in črka sv. Cirila pri nas sveta, ne premagajo nas: vrata pekla, a z njuno izgubo propademo.

Nato je tajnik g. Grendžol poročal o dvoletnem društvenem delovanju. Glavni odbor je imel 50 sej. Odvetnik dr. Iv. A. Dobrjanskij je društvu požrtvovalno mnogo pomagal ob raznih prilikah. Izmed knjig, katere je društvo izdalo ta čas omenjamo naslednje št. 203: „Новыи гроши и нова валюта въ Австрiи и Отчетъ о дѣятельности выдѣла Общества за 1891/2 рѣкъ“; ч. 204: „Избранныи Житiя святыхъ“; ч. 208 Поученiе о спрвахъ народныхъ; 210 „Лѣчебныи зелья“; 210—212: „Изъясненiе Божественной литургiи“; ч. 213—214 Календарь на 1894 р.; 215 Чтенiя для народа Ч. II; 218 „Русскiи мысли и Повѣстки“; 220 „Русская исторiя въ повѣткахъ“; 221 „Дѣти нашихъ горъ“ itd. Sedaj se tiska koledar za leto 1895. Knjižice se tiskajo v 6000 iztish, koledar v 7500; o liturgiji pa v 9000 izt.

Veliko sitnost je imelo društvo s koledarjem za leto 1894.; zastran ne dobro zadete podobe cesarjeve je bil koledar zaplenjen; bile so na kmetih preiskave zastran knjige. Društvo je moralo do najviše instancije pritožiti se, in tu še le je bilo razglašeno, da koledar je nedolžen; ali škoda moralna je vendar ostala. Prilично podobna neprijetnost je bila z zastavo, ker vladni organi niso dopustili ne slike, ne napisa, kakor je želelo društvo. Ministerstvo je pa v to vendar privolilo.

Osrednji društveni odbor je imel mnogo sej zastran vprašanja o uvedanju takó zvane fonetike pri pouku ruskega jezika v narodnih šolah. Najprej se je obrnil do mitropolita Silvestra Sembratoviča, da bi se v družbi drugih 2 škofov obrnil do naučnega ministerstva. Ko ni bilo vspela na to stran, poslalo je društvo obsežno in utemeljeno prošnjo cesarju o nedopuščanju fonetike v rusko književnost. Tudi ta prošnja ni bila uslišana. Vsled tega je odbor sklenil pripraviti materijal za *etimologiški* bukvar z imenom „Русская Граммора“ in je izbral zato poseben odbor. Bukvar se uže sestavlja.

Iz založenih knjig je odbor mnogo razdelil raznim čitalnicam. Glavni odbor je gledal na to, da bi se pri izdavanju knjig poštevale gospodarstvene in narodno-patrijotiske potrebe naroda. Društvo ni hotelo razložiti svojih knjig na sedanjih „deželni“ razstavi. Društvo je v zvezah z ameriški rojaki, katerim pošilja svoje knjige.

Členov šteje sedaj društvo 5357. Podružnice so prirejale poučne in zabavne večere. Nabralo se je uže nekaj denarja, da bi si društvo osnovalo v Levovu svoj „Dom“.

Avstrijski Rusi nimajo ne plemstva, ne bogatega meščanstva; oni se sestavljajo iz preprostega naroda (простолюдинъ). Ta preprosti narod zaostavši najprej vsled tatarskega, potem poljskega pritiska, dandanes vendar napreduje. Obščestvo naše pa bolj dela, nego govori. Dohodov l. 1892. in 1893. je imelo skupno 15.805 glđ., razhodov pa 12.393 glđ. Obči zbor je sklenil izpremeniti nekatere odstavke dose-danjih pravil, da bode delovanje še obširniše. Imenoval je tudi častnimi člani: dr. Deljkeviča, dr. Dobrjanskega, Litinskega, otca Kobrynskega in dr. Dudykeviča. V novi odbor so izbrani zaslužni možje in rodoljubi, predsednik ostane in nadalje B. A. Dédickij. Zbor je razpravljaj raznovrstne točke, med temi tudi, da je treba množiti posojilnice in hranilnice, da bi se zaprečila ekspluatacija naroda po židovstvu. Otec

Mih Berbickij je dokazoval škodo fonetike. Zbor je z velikim oduševljenjem sklenil, da se kar možno brzo natisne etimologiški Bukvar. Izdã se tudi slovar, ki pojašnjuje manj znane besede staroslovenskega obrednega jezika. Tudi je zbor priporočil društvu, da bi snovalo si privatne šole, v katerih bi se poučevalo v neizkaženem ruskem jeziku in pravopisanju, ne pa v popačeni fonetiki. Po peturnem zborovanju se je obči zbor razšel; nekateri so odpotovali domu, drugi pa so čakali na muzikalno-deklamatoriški večer v „Nar, Domu“. Zabava pričela je ob 8. uri s pesmijo: „Кто за нами, Богъ за нимъ“, ki je dostojna marsiljanka avstrijskih Rusov. Bil je krasen večer s programom petja, glasbe in deklamacij. Posloviли so se naši ljudje s tolažilom, da delujejo za prosvetljenje naroda, s tem ko se Poljaki zabavljajo na „deželni“ razstavi.

Ruske drobtinice.

Съ міру по ниткѣ, голому рубаха

Politiško-ekonomne. Odek za colnino obelodanil je „списокъ пароходовъ російскаго торговаго флота“ do 1. januarja 1894. l. *Vseh parobrodov trgovinske mornarice v enanjih morjih je bilo 203 z vmesnostjo (skupnostjo) 109.872 ton:* v Črnem morju 146 parobrodov z vmesnostjo 89.190 ton, v Baltijskem 48 parobrodov z vmesnostjo 18.690 ton, v Belem 9 parobrodov z vmesnostjo 1992 ton. Iz 203 parobrodov je izgotovljenih v Rusiji le 39, ali 20%; *v kaspijskem morju trgovinskih parobrodov bilo je 123 z vmesnostjo 53.559 ton; domačega dela jih je 58, ali 43%.*

Ruski naftni trgovci i obrtniki so se dogovarjali s takistim društvom ameriškanskim „Standart Oil“, da bi si mirno določili ti i drugi svoj delokrog, v kojem bi prodavali ruski trgovci ruski kerosin, ameriškanski pa — ameriškanski. Ali iz teh pogovorov nič ni bilo prida. Da bi torej naši trgovci mogli bolj vspešno tekrovati z ameriškanskimi, ruski cladelci (posestniki) naftnih zavodov namerjajo provesti črez Persijo do Persidskega zaliva kerosinov provod, po katerem bi torej očiščena nafta kar sama lila se! Pač bi Rusi nastopili Amerikancem na njih predolgi rep, ko bi se to predprijetje uresničilo!!

Jakutska oblast (okraj) daje vsako leto nad 10 milj. rub. čistega zlata. Tudi dostavlja vsako leto pušni tovar (Pelzwaaren) ne le vsej Rusiji, ampak tudi zapadni Evropi. Vendar pa še do sedaj ta bogati kraj ni zvezan s splošno telegrafno mrežo, katera se konča v Kirensku. Tudi udobnih (primernih) potov ni, vendar pa zlatopromišleniki platijo primerno velike naloge; vsled vsega tega tudi najplodrodniši zlati priiski ne razvijajo se tako vspešno, kakor bi to moglo biti pri bolj ugodnih tržnih razmerah. Torej tamošnje vlasti prosijo, da bi se odstranile vse te zapreke, kar se gotovo skoro zgodi, po možnosti se ve da.

„Сезонный списокъ“ poroča, da je letos na kavkaških mineralnih vodah vseh vračev (zdravnikov), tamošnjih i prišlih 89, iz kojih 55 praktikuje v Pjatigorsku, 20 v Jessentukah, 17 v Železnovodsku. 9 v Kislovodsku. Le 9 lic pohaja razne vode, iz kojih 6 sprejema bolnike na dveh grupah, 2 na treh, 1 na četirih. Ženskih praktikuje na kavkaških vodah 5. Iz čisla vseh vračev je 40 doktorjev medicine, 11 zasebnih prepodavateljev (docentov) i 9 profesorjev. Pogledala bi kaka slovenska Eskulapova znamenitost na te vode! Ruska svetila jemljejo (= derejo!) po 50—100 r. za jeden sovet! . . .

Iz Baltiškikh okraj in za poslednjo dobo prihajajo precj ugodne novosti. Letos je minulo 75 let, kar je ruski car osvobodil preprosti baltiški ljud od strašne sužnjosti, v koji je bil pod jarmom nemških vitezov. Latiši i Esti niso pozabili te velike carske milosti i ne-

davno so praznovali jo sijajno vkup s — kako bi vi rekli — *ekup s svojimi nekdanjimi tlačitelji — pribaltičskimi Nemci*. Radi tega zbrala so se vsa latiška pevska društva v Rigo, kjer so se vršile slavnosti. *Latiši i Esti so mislili, da bo to splošni ruski praznik; Nemci pa so ga izpremenili po svojem v pangermansko-demonstracijo*, kar se je pa odkrilo še le iz slavnostnih govorov. Postal je jasno tudi to, *da se ruske vlasti (oblasti) praznika niso udeležile iz-za nemške oholosti, česar pa ne odobrujejo nekateri Rusi*; tudi po našem morale bi ruske vlasti napeljati vodo na svoj mlin, kar bi jim se ve da ne bilo pretežavno. Hvala Bogu, da so na prazniku našli se taki hrabri Latiši i Estonci, kateri so glasno zjavili svoj protest proti pridrznim nemškim zvižajam . . . Evo vam pa le vkusen sad lažnjive slovanske človečnosti, katere vselej diši po — neodločnosti!

Prihodnjega leta bo 100 let, kar je *Jekaterina II. priklopila k Rusiji nekdanjo Kurlandijo z glavnim mestom Mitaco*. Po tem povodu vrše se že letos priprave, da bi z njimi dostojno označili ta velevažni državni čin. Tamošnji gubernator je pa menda vrl ptiček — nisi me res fallit — g. Sverbejev; ta je pa precej začetkom vse to delo vzel v svoje roke. Posledice so se že pokazale: kurlandsko dvorjanstvo (ricarstvo) sklenilo je, da uvekoveči pamet Jekaterine s prekoristno napravoj, katere so do sedaj silno pogrešali — lečebnicoj za blazne po vsej deželi.

„St. Petersburg. Zeitung“ pripoveduje, da je v Moskvi neki *Gennadij Vladimirovič Gruzdjev*, rodilivši se 1796. leta, mu je torej sedaj skoro celih 98 let na hrbtu. To pa ni taka redkost, da bi o njej pisali, da pisali bi celo iz Moskve v Petrograjske nemške novine. Des Pudels Kern je v tem, da je *G. V. Gruzdjev najstariši ruski činovnik, kateri bo letos praznoval 80-letnico svoje državne službe v činu tajnega svetnika*. Sedaj je člen Moskovske dume (magistrata) i Moskovskega zemstva. Tudi je predsednik Moskovske bolnice za oči. Da bi jih še dolgo ne zamaknil!

V Rusiji so sedaj 3 zajmi s srečkami: 1 i 2, notranji i še dvorjanski. Prvemu bo leta 1895. ravno 30 let. Uprava državne banko pravi, da v njenih predalih leži več nego 250 sreček zares srečnih na vsoto 265.000 rub., za koje se še do sedaj nikdar ni oglasil! Kaj neki to pomeni? Se ve da le dostatek, ali pa nemarnost . . . Vaš pokorni sluga tudi ima polovico take obveznice, zorko sledi za srečkanjem, pa — все остается съ длиннымъ носомъ, kakor Rusi pravijo; а выиграй я: какъ бы мы зажили, дорогой мой „Slov. Sv.“! Но увы! Бодливой коровѣ Богъ рога не даетъ . . .

Božidar Ivorcov.

Vlada snuje „высшее коммерческое училище-университетъ“. To bo prvi zavod te vrste v celi Evropi. Vlada jako skrbi za trgovski naraščaj, da se tako osvobodijo tujcev, ki imajo dober zaslužek, pa Rusiji niso prijazni.

Zanimivo je poročal „Galičanin“ ob vplivu „Länderbanke“, posebno na Bolgarijo in Srbijo ter na Poljake. Minister Dunajewski da je osnoval to banko z denarjem izgnanih francoskih jezuitov, postavil jej na čelo grofa Wodziekega. Banka je iskala svojih klientov posebno v Bolgariji in Srbiji ter ju srečno spravila pod svojo financ. zavisnost. Poljaki pa da so dobili z njeno pomočjo tako trden, političen položaj. In tudi brat min. Dunajewskega postal je pod temi vplivi kardinal u Krakovu. A glasilo te banke „Przeglad“ pravi, da banka osvabaja južne Slovane od — panslavizma.

Poročajo, da oktobra meseca prideta v Rusijo dva znamenita franc. romanista; Paul Bourget in Hugo Ierouet. Oba bosta predavala: in sicer prvi „o položaju sodobnega romana“, a drugi o — „ljubezni“.

Car je dovolil, da smejo častniki dvobojem braniti svojo čast. To je bilo do sedaj zakonom prepovedano, ali kaznovalo se ni strogo.

Vdova Medvédnikova podarila je „duhovnemu vědomstvu“ v Moskvi 400.000 rub. ter posestvo in gromadni dom blizu Zvenigoroda. V tem domu bode preskrbljenih 30 umirovljenih duhovnikov in 30 drugih starčkov in starek.

Cerkveno-šolski shod je razpravljal nedavno o svojih zadačah in potrebah. Tu se je pokazalo, da narod vedno rajši pošilja v cerkveno-župne šole dečke in deklice. Posebno radi dajo deklice v te šole, ker se tu učé ročnih del. Shod je sklenil, da bo posebno skrbel za odgojo deklet, teh glavnih stebrov dobrega razvitka mladega pokoljenja, a ruska duhovščina sme take šole na svoj trošek in darove ustanavljati, kolikor hoče.

Rusi se vedno bolj zanimajo za mlekarstvo in želé razviti je po možnosti na široko, da bi te produkte tudi izvažali in tako pridobili vsaj del tega, kar gubé pri slabi žitni trgovini.

Finančno stanje Rusije je dobro: od 1/I. t. l. — 1/VI t. l. imela je Rusija nad 37 mil. r. več dohodkov nego stroškov. Nadejajo se do konca t. l. še večih viškov dohodkov nad stroški.

V „Mosk. Véd.“ št. 232. t. l. razpravlja neki R.: „Что такое русофильскія партіи у Славянъ?“ Odločno trdi, „da specijalnih rusofilov ni med Slovani ter jih nikdar ni bilo“. Ime „rusofil“ iznašli so zapadni novinarji, a Rusi je ponavljajo, ker Slovanov ne poznajo. Premnogi Rusi so se razočarali ter govoré, da jim Slovanstvo ni mari. A vendar pazijo, kaj se godi med Slovani. To pa dokazuje, da je zanimanje živo in potrebno. Slovanske stranke so čisto drugačne, kakor na zapadu. Tako n. pr. ima le na Češkem socializem nekaj privržencev, ker je zemlja jako naseljena in ima mnogo tvornic. Stranke snujejo časi posamični čestoljubci, ali pa se razvijajo stranke, ker neki mislijo, da bodo narodnost ščitili na tak način, katerega drugi ne odobravajo. Srbski naprednjaki mislijo n. pr. da objedinijo Srbstvo pod pokroviteljstvom Avstrije. Hrvatska „narodna“ stranka pa nekaj jednekega pričakuje od madjarske pomoči za svoj narod. Zares narodne stranke, misli pisatelj, morajo biti Rusiji prijazne. Prava narodna stranka da je v Hrvatski „neodvisna“ stranka, a „stranka prava“ da je šovinistična. Sovražniki očitajo tudi slovenski pravi narodni stranki, da je rusofilska, kakor so očitali Staročehom — nekdanj in očitajo Mladočehom sedaj. Tudi t. zv. ukrajinofilji nimajo zaslombe v narodu. Zares narodne stranke celó med Poljaki, pravi R., govoré, da je treba sporazumljenja z Rusijo. Med Srbi je tudi jako šovinistična stranka, ki bi vse nas od Save do Črnega morja in Egeja rada spravila pod srbsko državo, ali ona ni narodna. Vsak pravi Bolgarin ne more biti drugo, nego Rusiji prijazen. V obče torej, pravi slovanski narodnjak, trdi R., ne more biti Rusiji sovražen, za to je znanje „rusofil“ nepotrebno. C.

OGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dečele.

Politiško društvo „Edinost“ je imelo 16. t. m. izreden občni zbor in sicer v prostrani dvorani, ki jo je najel za telovadbo „Tržaški Sokol“. Udeležniki so došli iz mesta in okolice, ali ne v takem številu, kakor so zahtevale točke zborovanja. Zastopani so bili tudi vsi četiri listi, ki v Trstu zastopajo slovenske in slovanske interese. Predsednik prof. M. Mandić, predstavivši e. kr. policijskega višega komisarja Bacherja, omenja, da je bil odložil predsedništvo vsled raznih očitanj radi društvenega glasila, da pa je, na prošnjo posebne deputacije, prevzel zopet to čast, ker je deputacija kazala, da je to potrebno zaradi ohranjenja sloge med Slovenci in Hrvati. Omenil je, da je odbor po občnem zboru deloval pri 2 spomenicah, jedna teh pride pozneje na dan; druga spo-

menica govori o zanemarjenju slovenščine pri Tržaškem sodišču, o čemur je govoril že zastopnik Nabergoj v državnem zboru. Ta spomenica je prišla uže na referat in bode imela vsaj to posledico, da se boče odslej objektivniše poročalo o tej točki. Odločni naši državni poslanci, zlasti Spinčić, so dosegli dve važni izpremembi v vladnem osebju v Istri. Upravitelj okrajnega glavarstva u Poreču in vladni zastopnik v istrskem dež. zboru vitez Eluschegg je šel v pokoj, vitez Schwarz je pa premeščen v Trst.

Nato nastopi državni poslanec vitez Nabergoj. On misli obširniše govoriti na shodu I. okraja okoličanskega, ko bode razgovor o dopolnilni deželnozborski volitvi; ker ni danes mnogo občinstva, hoče se pri razpravljanju delovanja v deželnem zboru Tržaškem in državnem zboru omejiti. Opisujejo položnje Slovencev Tržaških, pravi, da je to uže neznosno. Slovenski predlogi se ne uvažujejo, in poslanci jih ne morejo niti utemeljevati, ker se provzročuje vedno ropot. Če se bode to ponavljalo, prisiljeni bodo poslanci nastopiti drugo pot. Okoličani so pa tudi sami mnogo krivi takemu tužnemu položnju, ker se ne dajo poučiti od naših, temveč poslušajo bolj italijansko stranko. In vendar bi okoličani mogli izprevideti, kaka je z njimi; saj jih mesto niti materijalno ne podpira, v tem ko se mestni davki stalno povišujejo tudi za okolico. V malo letih so se v mestu povišali dohodki za 300.000 gld., takó da jih je sedaj 1.200.000 gld., in vendar imajo nedostatka letos zopet za 45.880 gld. Nabergoj se je uže pritožil na Dunaju zaradi takega gospodarstva. Poseben slučaj, kakó se postopa z okolico, pokazali so zdravniki, ki so lani samooblastno, protizakonito postavili takso, ne da bi se odstranila, kljub pritožbam pri županstvu. G. Nabergoj pravi, da tako gospodarstvo bi ne bilo možno dandanes niti pri Turkih, ampak morda, jedino pri Zulu-Kafrih. Znano je tudi, kakó opasen je novi šolski zakon, katerega bi ne mogla nobena vlada priporočati v potrjenje; gosp. Nabergoj je to razložil na Dunaju, vendar se boji, da se potrdijo ti ukrepi italijanske deželnozborske večine, ki so nasprotni državnim in našim narodnim interesom.

O delovanju v državnem zboru je poročal tudi letos na občnem društvenem zboru posl. Spinčić; gosp. Nabergoj omeni zatorej le nekoliko. Ozirajoč se na Taaffejevo vlado, pravi, da so jo Slovenski poslanci, združeni v Hohenwartovem klubu, podpirali; Taaffejeva vlada je mnogo obečevala, dala pa ni nič; oduševljeni torej poslanci niso mogli biti. Ko je nastopila Windisch-Grätz-Plenerjeva vlada, treba je bilo preudariti, ali je možno še nadalje vstrajati v Hohenwartovem klubu in podpirati koalicijsko vlado. Ker pa se je izrekla ta vlada za ohranjenje dosedanje posesti, ta posest pa je pri Slovencih jednaka ničli, bilo bi pač nemožno podpirati tako vlado. Zato so se slovenski in hrvatski poslanci posovetovali ob nastopu vlade. Bila so različna mnenja; jedni so hoteli, naj bi še počakali.

Nabergoj je predlagal, naj bi vsi slovenski in hrvatski poslanci takoj izstopili iz Hohenwartovega kluba, in da bi se smatrali kot poseben del, ki bi opazoval vlado. Kakor bi postopala vlada, takó bi se ravnala ta skupina. Tudi je Nabergoj nasovetoval, naj bi se novi vladi predložila posebna spomenica, v kateri bi bile označene točke in zahteve te skupine; ako bi jih bila vlada sprejela, naj bi se bili vrnili v Hohenwartov klub, drugače pa ne. Ta predlog Nabergojev pa se ni sprejel, in tako so se razšli; deset jih je izstopilo iz Hohenwartovega kluba, namreč 6 Slovencev in 4 Hrvatje, drugi pa so ostali v starem klubu. Vsled izstopa desetorice iz Hohenw. kluba, se položnje ni izpremenilo; pač pa bi bilo utegnulo imeti posledice, pravi

g. Nabergoj, ako bi bili izstopili vsi slov. in hrv. poslanci iz Hohenw. kluba.

Gledé sedanje vlade omenja govornik, da Windisch-Graetz je pošten konservativec, blaga duša, ali okolo njega je nekaj razvajenih ljudij, ki nasprotujejo vsemu, kar je slovanskega, katerim so najpravičniše zahteve slovanske uže „panslavistiške“; in takó ostane Windisch-Graetz in še kak drug pravičen minister onemogel nasproti takim razvajencem in slovanskim nasprotnikom. Če pojde takó dalje, zruši se ali parlament, ali pa sedanja vlada. Ni možno reči, kaj bode tudi v bližnji bodočnosti. Narodi se ne dajo več dolgo tlačiti dandanes; saj je sedaj tudi delavsko vprašanje na dnevnem redu po vsej Evropi. Tudi Slovanom bode treba dati, kar jim gre; le takó bode možno izogniti se viharjem, ki grozé.

Takó je završil vitez Nabergoj svoje poročilo, kateremu je pri različnih stavkih glasno pritrdjevalo občinstvo. Inženir pl. Živic odobruje Nabergojevo poročilo, pristavljajoč, da pri takih razmerah je možna jedino opozicija. Veseli ga, da kaže tudi posl. Nabergoj na potrebo shodov v okolici. Na takih shodih naj bi se narod poučeval tudi o *občnem volilnem pravu*. Deželnim poslancem Tržaškim, ki so člani tudi mestnega sveta pa uže davno ne kaže drugega, kakor *izstopiti*; saj ondi ni možno doseči ničesar. Ta sestava z mestnimi zastopniki je poleg drugega tudi sama po sebi nenaravna; saj mesto in mestni zastopniki imajo povsem druge interese, kakor pa kmetska okolica. Tržaško se smatra za *provincijo*; naj bode mesto samo za se; ostali, slovenski del provincije pa zopet sam za se; le dež. zbor naj bi bil skupen. Na to je treba delovati. Odobravati moramo postopanje poslancev Spinčića, dr. Laginje, Mandiča, Nabergoja, in želeti, da bi tudi dalje takó zagovarjali narodne interese. V tem smislu jim izrecimo zahvalo in zaupanje. Nabergoj, zahvalivši se za predlog, povdarja, da je treba poučevati narod v okolici, ker doslej ni še popolnoma dozorel za odločbo po nasvetu predgovornikom.

Tudi g. Jakić, urednik lista „Il Pensiero Slavo“, se izrecno zahvaljuje sedaj Nabergoju, kakor je bil pred 2 letoma njegov nasprotnik. Jakić se dotika različnih točk. Takó pravi, da v Trstu je potrebno, da slovenski živelj ob slovesnih prilikah *ločeno* izkazuje svojo lojalnost, ker drugače se ta lojalnost porablja na zgorej v pogledu na skupno naseljenje. Naj se jasno vidi, kakó izkazujejo lojalnost različne narodnosti, vsaka sama za se. Razmere so take, da je potrebna v slovanskem in dinastiškem interesu ločitev ravno in posebno v Trstu. Oficijozni listi niti ne omenjajo Slovanov pri udeležbi lojalnih pojavljanj; zato predlaga govornik, naj se pol. društvo „Edinost“ ravna po tem nasvetu.

Osebne izpremembe se ne morejo visoko počevati, dokler ostaje sistem sam neizpremenjen — nadaljuje govornik. Pri mestnem zborovanju nimajo slovenski novinarji vstopa. Slovenski zastopniki pa se motijo z galerij, kedar hočejo govoriti. Nadalje pravi g. Jakić, da njegov list je bil v 6 letih 185 krat zaplenjen; v Trstu ni nič bolje za list, nego je bilo v Pulju. Priporoča Nabergoju, da bi interpeloval za stran tega v drž. zboru. Nabergoj hoče ustreči tej želji, ako dobi dovolj drugih tovarišev za podpis interpelacije.

G. Jajčić prša posl. Nabergoja, zakaj ni pristopil jugoslovanskemu klubu, kateremu pripadata Spinčić in Laginja, ko je bil, žal, prepoznó izstopil iz Hohenw. kluba; želi, da bi se slovenski poslanci pridružili klubu Mladočehov. Jajčić se je bil zarekel pri imenu kluba, in je g. Nabergoj odgovoril, da ni mogel vstopiti v klub, katerega ni. Sicer pa se je Jajčiću videlo, kateri klub da je mislil.

G. Gjivić ni zato, da bi se izreklo zaupanje vsem

poslancem, ker niso složni, in ne sedi Nabergoj v tistem klubu, v katerem sta Spinčič in Laginja.

Urednik našega lista opomni, da pl. Živic predlaga zaupanje za to zaslugo, da so izstopili iz Hohenwartovega kluba. Drugače bi morali mi še na druge strani kritikovati postopanje izstopivših poslancev; kajti morali bi bili pridružiti se največjemu slovanskemu klubu. No, tega ne pošteva predlog g. Živica; v omejenem smislu pa zaslužijo vsi tisti poslanci zaupanje, za katere predlaga zaupanje pl. Živic. Nato je g. Gjivic umaknil svoj predlog.

Nato je utemeljeval g. Jakić željo, naj bi posl. Nabergoj s tovariši deloval na to, da s pomočjo Mladočehov in skupno z njimi zasnujejo poseben slovanski klub. Gosp. Nabergoj omenja, da imajo razni slovanski klubi različne težnje, da n. pr. od češkega drž. prava bi ne imeli Slovenci ničesar, da pa vendar solidarno postopajo Mladočehi in južni Slovani, da je jed en poverjenik med njimi itd.

Tudi drugi člani, kakor dr. Gregorin, dr. Pretner itd. so napravili pri razgovorjanju različne opomnje. Naposled sta se sprejela oba predloga; o zaupanju, po predlogu Živicem, in o slovanskem klubu, po predlogu Jakićevem. Zaradi kasne ure so se druge točke odložile za drug izredni občni zbor po predlogu dr. Pretnerja. Predsednik pa je zaključil zborovanje s tem, da je laskavo omenjal delovanje deželnozborskega zastopnika dr. Sancina, ki se je sedaj preselil za novo službo v Gorico.

Nalašč smo obširnije poročali o tem zborovanju, ker je zlasti posl. Nabergoj razkril nekaj, kar dela njemu veliko čast ko je s svojim, recimo, naravnim razumom pogodil jo bolje, nego njegovi izstopivši kolege, ki niso — poslušali njegovega jako modrega nasoveta pri nastopu sedanje koalicijske vlade. G. Nabergoj je bil skromen dovolj, da je molčal o svojem nasvetu. Skromnost hvalimo, dasi bi bilo bolje, ako bi bil v tem slučaju naravnost Slovanom v obče naznanil svoj nasvet. Na Slovanskem bi bil morda ravno s tem zaprečil tisto dvomljivo modrost, katera je začetkom tega leta po raznih novinah hvalila tiste, ki niso izstopili ravno tako, kakor tiste, ki so to storili in temu postopanju pripisovali nekako, doslej še ne nastopivšo politiško imenitnost in važnost — slovanskega naroda. Tu se je uresničilo: Was der Verstand der Verständigen nicht sieht — — — Pomenljivo pri tem zborovanju je tudi to, da je slovensko politiško društvo odobrilo predlog za osnutje posebnega slovanskega kluba. —

V obče pa smo na tem zboru zapazili mnogo stvari, katere zaslužijo po slovenskih novinah posebnih pojasnil; izrekla so se tudi mnenja, ki kažejo na slabost občin narozov.

O jeziku pri c. kr. dež. sodišču Tržaškem. Dne 16. t. m. vršila se je pri c. kr. dež. sodišču v Trstu proti slovenskemu seljaku iz Istre kazenska razprava, katero je vodil in proglasil svetnik Trnovec v slovenskem jeziku. To ni čisto nič novega, kajti ta sodnik ravnal se je vedno po zakonih in je nasproti slovenskim zatožencem vodil razprave v slovenskem jeziku. Jako smo se torej začudili, da so Tržaški ital. listi in po njih znane njih prijateljske nemške novine kar naskočile tega sodnika, češ, da se je prvokrat drznil rušiti vkoreninjeni „običaj“ razpravljanja v slovenskem jeziku. Zakaj so pa doslej molčali? No, mi vemo, kam pes tace moli. A tudi pri tem protestovanju se ital. novine ne morejo opirati nego na „običaj“, o katerem bi slovanski nasprotniki v svojem „liberalsvu“ morali vendar priznati, da ta ta usus je abus, da je torej krivičen in nasproten zakonom in specijalno tudi naredbi justičnega ministerstva z dne 15. marca 1862., št. 865, ki je bila izdana tudi na deželno više sodišče Tržaško.

„Edinost“ ima v tem smislu stvaren članek, ki pravi, da „zakon naš sploh ne pozna „nikjer uradnega jezika“ in tudi ne „uradnega“ italijanskega posebe. Zakon naš pozna v sodni upravi le *sodne* jezike, in to so vsi oni jeziki, ki so v kaki drželi običajni. Da je naš jezik *slovenski in hrvatski* v okrožju deželnega sodišča Tržaškega običajen in v *principu* enakopraven z italijanskim, o tem ni danes nikakega dvoma več. Le v *praksi* ne uživa še pri sodišču istih pravic, kakor italijanski jezik...“ Ihering pa pravi: „Tisoč let krivice ne vstvarja niti jednega trenutka pravice“; zato se obrača člankar „Ed.“ do predsednikov Trž. višega in dež. sodišča, ne kakor italijanski listi, da bi grajala zakonito postopanje c. kr. sovetnika Trnovca, temveč s prošnjo, da „poskrbita, da se zapisniki s slovenskimi, ozir. hrvatskimi obdolženci in pričami vedno vodijo *jedno le v slovenskem, oziroma hrvatskem jeziku*, ter da se glavne razprave pred kazenskimi sodišči vodijo v takih slučajih *izključno v slov. in hrv. jeziku*“. Tudi obtožbe naj se vlagajo proti našim strankam v našem jeziku, in uradni branitelji naj bodo večji našega jezika. „Edinost“ zaključuje: „Mi poznamo pravicoljubje novega predsednika dež. sodišča, do katerega se obračamo še posebe, da ne bomo dolgo čakali, da ugotovi pravičnim našim željam“.

V Gorici izhaja sedaj 5 slovenskih političnih listov in 4 nepolitični.

O uličnih napisih v Ljubljani. V mestnem svetu Ljubljanskem je prišlo do razpravljanja prepovedi samoslovenskih napisov po deželnem odboru. Dr. Tavčar je vso stvar osvetlil v obsežnem izbornem govoru. Sklenila se je pritožba do najviše instancije.

Celjsko vprašanje dobiva pri nemških nacionalcih in liberalcih vsak dan jedno stopinjo obsežniši pomen; sedaj je to vprašanje narastlo uže do avstrijskega pomena. Dr. Foregger je izdal posebno brošuro v kateri se izpoveduje, da Celje je mejno nemško mesto. Na jugovstoku avstrijskega nemštva. Od nemškega značaja Celja je zavisen nemški značaj tudi bližnjih trgov in vasij; ako se vstvarijo slovenske vsporednice pri sedanji gimnaziji v Celju, ali ako se vstvari se ve da le utrakvistični takó zvaní slovenski nižji gimnazij v istem Celju, pade to mesto za nemštvo, s tem pa bi bila izgubljena južna Štajerska za nemštvo. Torej sklepajo prijatelji slovenski: v Celju se Slovincem ne sme nikakor privoliti ne poseben nižji gimnazij, ne vsporednice pri sedanjem gimnaziju. No, ko bi bili izvodi naših prijateljev pravilni in resnični, vredno bi bilo da bi Slovenci sami, tudi na svoje roke, zasnovali gimnazijo v Celju. Imeli bi ta dobiček, da bi izostal škodljiv utrakvizem, in da bi dobili vsaj jedno zares slovensko gimnazijo, kolikor se dostaje pouka. V Ljubljani zbirajo „katoliški sklad“; ta sklad bi primerniše porabili za slovensko gimnazijo v Celju, nego pa za kako germanizatorsko in latinizatorsko takó zvano katoliško gimnazijo v Ljubljani.

No, slovenski zavezniki državnozborske koalicije vidijo, kaka plačila dobivajo od nemške liberalne stranke, da jo podpirajo v isti koaliciji na škodo slovanskim narodom.

Razdelitev dež. šolskega sveta Štajerskega. V svoji 37. letošnji številki razpravljajo Ljubljanske „Novice“ o tem za štajerske Slovence bistveno važnem vprašanju. Kakor znano, izrekel se je bil nedavno posl. dr. Gregorec, da namerja pričeti najodločnišo agitacijo v dosego tega namena, kajti Slovenci na Štajerskem in Koroškem izvestno ne dosežejo nikdar svojih pravic, dokler odločujeta dosedanja šolska sveta na Koroškem in Štajerskem. Člankar omenja potem Dunajskih punktacij, katere bi bile imele izvestno najboljše posledice, ako bi se bile izvele, in da ni njih veljava prestala ob čeških mejah. Člankar se je uže svoječasno, ko

so bile češke punktacije na dnevnem redu, potezal za razdelitev koroškega in dež. šolskega sveta, in tedaj bi se bilo morda moglo kaj storiti v dosego tega namena. A stvar ni še zamujena: sedanjí položaj je le začasen, koalicija se morda razdre nepričakovano, za to je potrebno pripraviti se na vse, da nastopimo v odločilnem trenutku z jasnimi terjatvami. Prej ali poslej pride čas, ko bode vlada prisiljena iskati sprave z vsemi narodnostimi, ker bode sicer nemožno daljše parlamentarno vladanje. — „N.“ naglašajo zatem, da je treba v Avstriji rešiti narodnostno vprašanje *skupno*, ne pa češko, slovensko, malorusko itd. vsako za-se. Zaradi tega priporočajo našim poslancem, da bi delovali v političkih krogih na to, da se dež. šolski sveti ločijo po narodnostih. Nekdaj bi se bili temu morda upirali Čehi, a sedaj je nadeja, da se osvedočijo i oni, da bi bila stvar zanje le ugodna. Kar se dostaje Poljakov, misli člankar zopet optimistiški, da bi sprva morda oporekali, a konečno se utegnejo sprijazniti s to mislijo; obojaj maloruski se nikakor ne morejo primerjati s položajem Slovencev na Koroškem, kajti Poljaki niso takó nasprotni Malorusom, kakor koroški Nemci Slovincem. Tudi vsi štajerski Nemci ne bi ugovarjali razdelitvi dež. šolskih svetov po narodnostih. Kakor so se isti Nemci potegovali za nemške šole, ne bi smeli ugovarjati taki zahtevi, ki je dosledno urezana po njih načelu. H koncu sklepa člankar iz navedenega, da položaj sploh ni takó neugoden, da bi se taka delitev izvesti ne dala. Treba je le odločnega postopanja in nekaj političke spretnosti, ako hočemo priti do cilja.

V Kranju se je oglašilo za prva dva razreda na obnovljeni gimnaziji okolo 150 učencev; kljubu temu se ni zmanjšalo število učencev na srednjih šolah Ljubljanskih.

Visokosolci so v Novem Mestu priredili Besedo v korist družbe sv. Cirila in Metoda. Izvršila se je z dobrim vpehom.

b) *ostali slovanski svet.*

Ime tostranske delegacije Praška „Politik“ je opomnila, da baron Chlumecky, kot predsednik letošnje tostranske delegacije, je poslednjo imenoval dosledno „avstrijsko“ delegacijo. To pa ni pravilno; kajti oficijalnega preprostega skupnega imena nimamo za polovino cislitavsko; delegacija prihaja iz državnega zbora, zato bi se dala imenovati *državnoborska* delegacija v nasprotju z ogersko, ki pa je prav za prav madjarska. Tudi s stališča lojalnosti je bolje, da se izogibamo imenu „avstrijska“ delegacija, ker Slovani imajo pač vzrok, da delujejo na to, da bi ime „Avstrija“ dobilo zopet pomen *celokupnega* cesarstva, kakoršen je imelo pred dualizmom. V tem smislu so bili pravi avstrijski državniki vedno za staro ime in so se protivili vsakemu ločenju, naposled n. pr. tudi vezniku „in“, ki se stavlja Madjarom na ljubo med „c. kr.“ Navidezno so to malenkosti, ali so načelno vendar jako važne.

Grof Kalnoky in novine. V delegacijah je opomnil grof Kalnoky, da so novine uganile njegove nazore in mu takó rekoč anticipando vzele iz ust besede. Vprašanje pa je, ali novine te vrste predstavljajo mnenje vseh avstro-ogerskih narodov. Slovanske novine izvestno tudi v pogledu na zunanjo politiko ne soglašajo v vseh točkah z novinami gospodovalnih narodov. — Grof Kalnoky je priporočal kongresom miru, naj bi sklenili, da bi novine ne razburjale običnega mnenja brez osnovnih povodov. Iz tega more grof Kalnoky sam spoznati, da tudi v pogledu na njegovo politiko utegnejo biti novine pristranske, in da ga utegnejo grajati, kedar ne zasluži, in hvalijo, kedar bi večina avstro-ogerskega naseljenja ne soglašala z njim. Grofu Kalnokyju bi priporočali,

da bi se dal poučevati tudi iz takih novin, katere predstavljajo večino naseljenja našega cesarstva.

Romuni v delegacijah. Soditi je bilo uže naprej, da Madjari sprožijo romunsko vprašanje v svoji delegaciji. Grof Kalnoky je pobijal razne pritožbe Madjarov, a vse je razkladal v rahli obliki, da bi ne žalil čustva madjarskega. Naposled so bili Madjari vendar zadovoljni z njim in so tudi njemu izrekli zaupanje. Tu pa se vsiljuje vprašanje, kaj pa bode s Slovaki? Romunci so dosegli, da se sedaj ne le govori o njih, a morale se bodo poštovati tudi njih težnje. To prokujejo in zahtevajo uže celó oficijozni, ki razpošiljajo svoj materijal tudi v pokrajine. No, Slovaki in ogerski Rusi niso nič na boljšem od Romuncev; a razlika je ta, da Romunci so se ganili, in se gibljejo tudi drugi za nje, za Slovake pa se zunaj njih ne gane nihče. Kedaj zve Evropa toliko o Slovaki, kakor ve sedaj o erdeljskih Romunih?

Na Češkem se bije sedaj boj med realisti, naprednjaki in svobodomiselnó stranko; vsi ti oddelki spadajo k mladočeški stranki, in ta ima torej bojev preobilo ne le nasproti sistemu, vladi, Staročehom, plemstvu, ampak tudi med seboj.

Porote v Pragi, ki so morale prestati za 1 leto vsled izjemnega stanja, pričnejo zopet svoje delovanje 8. oktobra t. l.

V Hodoninu, mestu slovaškem na Moravskem, se je 16. t. m. slovesno otvorila realka Hodoninska. Došlo je okolo 50 Slovakov tudi z Ogerskega, med njimi tudi Vajansky.

V Prostějovu na Moravskem so imeli moravsko-sileški dijaki shod, na katerem so govorili o današnjem položaju češkega dijaštva, razvili moderniši program o svobodi na vseučilišnih in so izvolili poseben odbor za češko vseučilišče na Moravskem (v Brnu).

Filharmoniški koncerti v Pragi. V Pragi so bili nekđaj taki koncerti, in so pri njih sodelovali češki in nemški umetniki. Narodnostni razpori so razdrli tudi to skupnost. Takó je ostala Praga dolgo brez sistematiški prirejevanih filharmoniških koncertov, ki se drugače snujejo celó po mnogo manjših in umetniški manj znamenitih mestih. Izvrševali so manj take glasbe, nego so je tudi po smrti Smetane, češki skladatelj Dvořák, Fibich, Bendl — proizvajali. No sedaj je orhester narodnega gledišča Praškega sklenil zasnovati društvo „Česká filharmonie“, in ta začne uže to zimo prirejati koncerte s programi klasične glasbe drugih narodov in češke. Takó se utegne širiti najboljša glasba tudi slovanskih skladateljev.

Novi tiskovni zakon (Pressgesetz — Novele), s katerim se je odpravila kavgija in pa nekoliko olajšalo razprodajanje novin, je dobil veljavo dne 13. sept. t. l.

Sileško. Češki gimnazij v Opavi obiskuje letos 324 učencev; v I. razr. je sprejetih 74 učencev. — O šolskih razmerah v Sileziji piše list „Komenský“: V vsem Tešinsku bila je češčina do l. 1861. poučni jezik; sedaj pa se poljači in ponemčuje. Kup nasprotnikov je številen in moralno krepek. Njim se pa pridružuje tudi poljski misleče svečeništvo škofije Vratislavske. Tu nahajamo slučaje, da je cerkev poljska, šola pa češka. S češkim jezikom v Tešinsku je taka, kakor na Slovaškem . . . pod poljskim plaščem se skriva germanizacija sedanjega naraščaja“.

Napredek češčine na Moravskem. V osnovne in srednje šole na Moravskem vpisalo se je letos mnogo več učencev, nego lani. To dejstvo ki se je pojavilo, ne da bi bil kdo agitoval za češke šole, je pač jasan dokaz potrebe čeških šol, in zajedno svedoči o rastočej narodni samozavesti čeških voditeljev na Moravskem.

Nadbiskup Posilović priporoča svečnikom, naj bodo pred vsem dobri pastirji, v politiki pa naj se ravnaajo *svobodno* po svojem mišljenju. Lekcija nova latinizatorskim hierarhom, kateri bi radi svoje polit. mišljenje vsiljevali vsemu podrejenemu svečenstvu.

Mladočehi in Poljaki. Poslednji odrekajo po novinah prvim, da bi smeli govoriti v imenu ostalih Slovanov cesarstva. Na to odgovori ves misleči slovanski svet, da poljski listi so že davno zapravili vsakatero pravo, da bi zagovarjali ali pa tožili druge Slovane. Poslednji morajo hoditi svoje poti, ako nočejo izročiti se popolnoma usodi, katera je zadelo poleg drugih tudi tiste Slovane, ki so bili ob Visli in še dalje pod poljskim gospodstvom Slovani bodo izkazovali kljub poljskemu izdajanju in grobokopanju svojo lojalnost na-proti naši dinastiji in državi. Mladočehi pa, kakor Čehoslovani so bili in so največi zagovorniki in bojevniki avstroogerskega Slovanstva; njim pristaje prva beseda i nadalje, naj bode Poljakom še toliko neprijetno.

Nova pravda proti Romuncem. Madjarska vlada je naperila preiskavo proti 17 romunskim učiteljem in trgovcem, ker so v odprtem pismu odobrvali postopanje romunskih rodoljubov, katere je bila ista madjarska vlada pozaprla zaradi dijaške spomenice. Brzkone je tej novi preiskavi vzrok ta, ker se Romuni niso hoteli pokloniti ministru Hieronymiju povodom njegovega potovanja po Sedmograjskem.

Madjarska sofistika. Oficijozni, Pester Lloyd* je zavil smisel Bismarckovega govora o Poljaki in v zaščito madjarske nacionalne politike. Zaslepljenec hoče natvezati, češ, da Italija in Nemčija se niste zasnovali zaradi nacionalnosti, ampak zaradi drugih političkih interesov, in da ti interesi državnega obstanka zahtevajo analogno postopanje proti malim narodom, kakor postopa Bismarck proti Poljakom. Ergo je brutalna politika Madjarov nasproti nemadjariskim narodom opravičena!

Vprašanje: Ako zahteva interes države to in to, zakaj pa so Madjari delovali na razcepljenje našega cesarstva. Ali je cesarstvo močnejše vsled razkrojitve na 2 polovini? Če nima narodnost nič opraviti pri zasnutku države, zakaj so ravno Madjari silili na razkrojitev? Ali zahteva interes monarhije, da morajo ravno Madjari biti na čelu na Ogerskem? Ali sestavljajo Madjari večino na Ogerskem, kakor Nemci v Velikonemčiji ali Italijani v združeni Italiji? Madjari vedejo se v Avstro-Ogerski ravno takó, kakor bi se vedli pruski Poljaki, ko bi se ti hoteli postavljati na čelo Velikonemčiji. Nemčija in Italija ste opravičeni, postavljati se na nacionarno stališče pri državnem ustrojenju; Madjari pa ne, ker so v manjšini na Ogerskem in še v večji manjšini nasproti skupni monarhiji. Avstro-Ogerska je sestavljena drugače nego Nemčija ali Italija; naša monarhija ima različne skupine poprek jednako močnih, zajedno historičkih narodov, in zato tu ni dovoljena tista nacionalna politika, katera se vrši v Italiji ali pruski Nemčiji, in zato se per analogiam nikdar ne dá opravičiti ne germanizatorska politika v tostranski polovini, in ne madjarizatorska politika na Ogerskem. „Pester Lloyd“ zamahuje „Gross-Slovenien“ in pa „Gross-Dakorumänien“; ali s svojo sofistiko tukaj ne prodere. In še Bismarck v svojem govoru proti Poljakom kaže izrecno, da je možno ž njimi izhajati tam, kjer ni plemstva. Jednako omenja Švico in Belgijo, kjer se razne narodnosti posovetujejo in sporazumevajo mirno. Avstro-Ogerska pa ima več skupin narodov, ki so poprečno jednako krepki in zajedno historičski narodi. Tu torej ne gre porabljati analogije Italije ali Nemčije v opravičenje potujčevalne po-

litike, in takó prejde Evropa čez sofistiko madjarskih tlačiteljev na dnevni red in bode i nadalje obsojevala madjarsko raznarodovalno politiko, kakor jo sedaj uže v obče obsojuje nasproti Romuncem.

Madjarsko poštenje. Po raznih novinah se širi sedaj to-le poročilo: „Srbska cerkvena občina v Kikindi je tekem let nabrala 500.000 gld., da ustanovi srbsko realko. Leta 1876. je madjarska vlada ta kapital prevzela v oskrbovanje. Tekom 7 lat ni mogla občina obiti ne izkaza ne računa o svojem denarju. Leta 1883. je dobila prvi izkaz, v katerem se je konstatovalo, da se je vsled neke pomote „izgubilo“ 150.000 gld. kapitala, 50.000 gld. pa da se je porabilo za administrativne troške. Leta 1885. se je občini naznanilo, da je ostanek 300.000 gld. samo še na papirju, ne več v gotovini. Kdo je denar tako „pomotoma“ zapravil, se ne ve. — Drug slučaj: Pred 10 leti je v istem mestu umrl imovit Srb Radković in volil svojemu narodu 100.000 gld. za dekliško šolo. Za izvršitelja svoje poslednje volje je imenoval srbsko šolsko društvo. Ko je pooblaščenec dr. Vukotić zahteval, naj mu izplača to volilo, mu je kraljevi notar povedal, da rajni Radković z besedami „svojemu narodu“ ni mogel misliti na drugi narod, kakor na — madjarski, ker na Ogerskem razen madjarskega nobenega naroda ni. Po večletni tožbi se je s srbskim denarjem napravila v Kikindi — madjarska dekliška šola“.

„Higijeniški kongres“ in pa narodnosti na Ogerskem. Predsednik poslednjega higijeniškega kongresa v Budimpešti, prof. Lang, je na shodu govoril o „narodnostnih odnošajih na Ogerskem“. Se ve da je predavatelj smatral število posamičnih na Ogerskem živčih plemen s stališča madjarskega šovinizma. Rekel je med ostalim: Na podstavi ljudskega štetja od leta 1890. živi na Ogerskem 7.356.874 (?) Madjarov, t. j. 48·61% vsega prebivalstva (15.133.494 duš). V Avstriji (tostranski polovini) je vsega prebivalstva 23.473.056, od teh je nemški občujočih 8.461.580, t. j. 36·5%. Od leta 1880 do 1890. narastlo je stanovništvo Ogerske od 13.728.622 na 15.133.494 duš. Pomnožilo se je torej za 10·23%. Izmed posamičnih narodnostij so se pomnožili jedino le Madjari nad povprečno mero in sicer za 14·89%; vse druge narodnosti zaostale so za povprečno mero v tem-le redu: Romuni so se pomnožili za 7·74%, Malorusi za 7·52%, Hrvato-Srbi za 7·40% in Nemci za 2·22%. Tej okolščini se je treba zahvaliti, da je poskočilo razmerje „ogerske“ narodnosti od 46·65 na 48·51%. — Jako zanimivo je ogledati si, kako se je širil madjarski jezik med stanovništvom drugih narodnostij. Takó je leta 1880. izmed pripadnikov drugih narodnostij govorilo 817.000 madjarščino, leta 1890 pa je to število narastlo na 1.077.892. Natančnije rečeno, govorilo je leta 1880. madjarski skupno 52·60, leta 1890 pa 55·74% celokupnega stanovništva. Prave trdnjave za širjenje madjarščine so mesta. Leta 1886. govorilo je 63·82% mestnega stanovništva madjarski, leta 1890. pa uže 67·79%. Veča važnost pomadjarjevanja mest pa je v tem, da prebiva veči del stanovništva baš v mestih. Takó je živelo leta 1880. 15·45, leta 1890. pa 16·19% celokupnega stanovništva v mestih. V šolskem letu 1891/92 bilo je na Ogerskem 16.917 osnovnih šol. Izmed teh je bilo 9445 samo madjarskih, 2681 pa mešanih. Takih šol, v katerih se sploh ni učila madjarščine, bilo je 2386, toda to število se bode stalno krčilo po zakonitih naredbah. Izmed učencev bilo je 49·3% Madjarov, 13·4% Nemcev, 10·6% Romunov, 12·1% Slovakov, 2·6% Srbov in 2·3% Malorusov (1·5% Hrvatov). Na

Ogerskem je 185 srednjih šol, a v 129 je poučni jezik madjarski. V 45 srednjih šolah je poučni jezik mešan in samo v 7 šolah se poučuje nemški in v 4 na romunskem jeziku; madjarski jezik pa je na vseh srednjih šolah učni predmet. Izmed učencev na srednjih šolah je 73,7% Madjarov, 6,5% Nemcev in 1,9% Slovanov (?). V avstrijskih srednjih šolah bil je 1892. leta nemški poučni jezik v 60,7%, in slovanski v 34,2%. — Na vseučilišču v Budimpešti bilo je leta 1892/93 86,2% Madjarov, 5,3% Nemcev, 2,3% Romunov, 1,2% Slovanov in 1,4% Srbov. (Srbi niso Slovani?!). Na politehniku bilo je 90% Madjarov, ostali bili so Nemci.

Pri nas, zaključil je predavatelj, meri množenje osnovnih šol na širjenje madjarsčine, a kaže se, da se v kratkem pomadjarijo tiste razne šole, v katerih sedaj poučni jezik ni madjarski. Tako je bilo leta 1869. izmed 13.798 osnovnih šol 5818 čisto madjarskih, 1452 mešanih in 6458 takih, v katerih se madjarsčina ni poučevala niti kot poučni predmet. „Takó, gospóda moja, zaključujem svoje predavanje, katerega jedini namen je ta, da dokažem, da ima madjarsko pleme, ki je bilo zasnovalo državo in isti podelilo svoj značaj, ne le voljo, ampak tudi sposobnost, to državo vzdrževati še nadalje in jo kolikor možno utrditi še bolj.“

„Politik“, ki je tudi na kratko navedla govor madjarskega profesorja, pristavlja, da vsa ta statistika kaže na ošabnost madjarsko. Saj je znano, da madjarski narod se *najmanj* množi na Ogerskem. Kar razpravlja dr. Lang, je samo *statistiška* formula, ki dokazuje, da se madjarstvo skuša umetno razprostrirati na škodo drugim narodnostim, in to bi bil moral prof. Lang kot nepristranski učenjak omeniti in takisto tudi osvetiti širjenje madjarskega šolstva. „Ako se z brutalno silo slovaške in nemške šole izpreminjajo v madjarske, potem se pač more konstatovati množenje madjarskih šol. Ko bi bil prof. Lang pokazal na nastanek madjarskega šolstva in tudi na sramotno pokupovanje slovaških otrok iz mnogih slovaških krajev, še le potem bi bili udeležniki shoda dobili pravi pojem o *madjarski kulturi*...“

Društvo ruskih žensk v Bukovini se je zasnovalo s sedežem v Črnovcih; namen mu je: Pospeševanje kulture v občini in med ženstvom ruske narodnosti posebe, potem podpiranje sirot in ubogih deklet ter podpiranje domače obrti.

Bolgarsko. Sedaj se vršé volitve v Sobranje. Izvoljenih je uže več ministrov, ki so potovali po deželi. Vlada, kakor se vidi, je vplivala tudi sedaj na volitve, dasi je izražala, da hoče imeti zastopnike po občem mnenju narodov. Grof Kalnoky se nadeja zopet stabilnosti; v delegacijah je pohvalil sedanje ministre. Čudijo pa se, da je bil grof Kalnoky zadovoljen s tako stabilnostjo, kakoršna je vstvaril in izvrševal Stambulov.

Današnji brzozjav poroča o volitvah, češ, da pomenja njih izvršenje veliko zmago rusofilske stranke. Pristaši Radislavova in Tončeva so bili izvoljeni na 25 krajih. Cankov je prodril samo na 1 kraju, a še ta volitev se pobija. Od 153 izbranih poslancev pripada jih 114 vladni stranki, in sicer 87 konservativcev in 27 prijateljev Radislavova. Opozicija sestaje iz 8 pristašev Cankova, 27 unijonistov, 3 pristašev Karavelova in 1 socialista. Praznih je še 15 sedežev. Kar se tu omenja o rusofilih, so pač taki, s katerimi more biti zadovoljna tudi zapadna politika.

V Rusiji evropski in ruski Poljski je sedaj 790.000 tovarniških delavcev in okolo 5 milijonov seljskih.

Pravoslavni cerkvi v Varšavi so 11. t. m. položili temeljni kamen jako svečano, ker je bil to za Varšavo

izreden dogodek. Prvi kamen je položil arhiepiskop holmsko-varšavski Flavijan, drugi pa general Gurko.

Rusija in pa Ferdinand Koburški. Časopis „Nord“, ki ima neposredno zvezo z ruskim zunanjim ministerstvom, naglašal je te dni, govoreč o memorandu zaradi priznanja princa Ferdinanda, da se ruska vlada trdno drži Berolinskega dogovora, ter da zaradi tega nikakor ne prizna sedanjega nezakonitega stanja na Bolgarskem.

Bismarck o poljskem vprašanju. Poznanjski Nemci so šli v Varzin poklonit se Bismarcku. Ker so ti Nemci v najoži dotiki s Poljaki, porabil je Bismarck to priliko, da se je izjavil o Poljakih v občini in pruskih posebe. Namen pri tem je bil mnogovrsten, glaven pa v tem, da je mogel takó nekako neprisiljeno kritikovati sedanje postopanje nemške zunanje in notranje vlade; Bismarcku se zdi, da nemška vlada sedaj mnogo premeško postopa s Poljaki, in to je hotel dokazati poleg tega, da se je dotaknil tudi drugih vprašanj. Za Slovane in tudi za stališče našega lista je Bismarckov govor jako zanimiv in važen; zato posnemamo iz njega več odstavkov. Rekel je med drugim: „48 milijonov Nemcev (namreč Velikonemčije) stoji nasproti 2 milijonom Poljakov. Da v taki zvezi ne moreta biti merodavna 2 milijona, je pač jasno se posebno v dobi, ko je konečno vse zavisno od glasovanja večin. Sile, s katerimi razpolagamo za ohranjenje tu mišljenih delov dežele, so v vojaškem in parlamentarnem pogledu krepke dovolj. Ali tudi o tem, da se utegnemo upotrebljavati te sile, ni dvomil in ne more dvomiti nikdor. Ako se je rekel, da bi se morale uničiti armade, predno bi se popustilo *Alzaško*, velja to tudi o *vstočni* meji. Mi bi mogli še poprej pogrešati *Alzaško*, nego *vstočno granico*. No ni ne popustimo ne te, ne one meje; bili se bomo do zadnje kaplje krvi, predno popustimo *Alzaško*. Ako pride do odločitve na *vstočni* meji, žrtvovala se bosta poslednji mož in poslednji penez. Mi smo se omejili na to, kar nam je potrebno za dihanje; mi nismo mislili na to, kar vse še govori nemški zunaj naših granic. Kar smo opustili na zunaj, pridobili smo v intenzivnosti na znotraj“

„Mi se ne bojujemo s poljskim stanovništvom v občini, temveč le s *poljskim plemstvom* in njegovo družbo (pristaštvom). Menim, da mnogi izmed vas imajo poljski govoreče delavce, in vendar imajo vtis, da opasnost ne grozi od teh slojev. (Občini pritrjevanje). To niže naseljenje morda tudi ni istega plemena, kakor današnje plemstvo, ki se je priseljevalo uže v temnih pravekih. Za vse to veliko število delajočih in kmetskih ljudskih množic se torej skrči število nasprotnikov; *ti sloji hočejo, da se z njimi ravna pravično*, in vedó, da *pruske gosposke, dasi ni nič popolnega, ravnajo z njimi pravičnije, nego v plemski poljski republiki*.

To tudi ni bil moj program, da so pri komisiji za naseljevanje poštevali novo naseljevanje malih ljudij. Glavna stvar je bila, da bi *veliko posestvo* ostalo *doména* v roki najemnikov, na katere bi država imela vpliv. Potreba, da bi se naseljevalo nagloma, je prihajala od pristojne strani, ne pa od mene. Iz tega razvidite, da težave, katere sem imel med 40 letnim političkim delovanjem, niso prihajale od poljskih delavcev, temveč od *poljskega* plemstva, podpiranega od *poljskega* duhovenstva. Morebiti, a jemljem pojem pretesno. Mnogi dogodki dokazujejo, da tudi *nemški* duhovniki so pomagali poljačiti v interesu miru. To je posebnost našega plemena, katere nočem ravno grajati, da postavljamo

mi veroizpovedanje više, nego narodnost. Pri nasprotnikih je narobe, nacionalnost stoji više od veroizpovedanja. Zaradi tega trpimo“.

„Mirno skupno življenje obeh narodnostij gotovo ni nemožno. Saj vidimo, da se v Švici tri narodnosti posvetujejo med seboj brez mržnje. V Belgiji je jednako. Po okolnostih se dá živeti tudi s Poljaki, poglejte na vstočno Prusko in Sileško. Kaj je pač to, da v Sileziji smo mogli desetletja živeti mirno? Žal mi je, da moram to reči. Vzrok je, da ondi ni *poljskega plemstva*. Poljsko plemstvo je preizobraženo, da bi moglo verovati v povrnitev starih časov. Ali čudim se, da poljski kmet pozna takó malo zgodovino, in da se ne ustraši pred možno vrnitvijo časa, ki je zanj to, kar imenuje seljak „mokro leto“.

Med nacionalno-poljskimi poslanci je redko kdo, ki ne spada k poljskemu plemstvu, in ki ni v sorodu s plemstvom. Ali je poljskih meščanov, v obče ne vem, meščanski srednji stan je tu slaba stran. Ko bi torej nasprotnike dovedli na pravo razmerje velikosti, potem bomo pogumniši v ukrepah, in ko bi mogel jaz spodbuditi tega, ki vzame pogum nasprotniku, bi se jaz veselil. Jaz govorim o narodno mislečih, na druge nimam vpliva. Vsa naša poljska politika je od l. 1815. do danes *omahljiva*, po merah, kakor je imela kaka poljska rodbina vpliv na dvor. Saj poznate rodbino Radzwil in njen vpliv na dvor Friderika Viljelma IV. In tako gre tudi dalje“.

„Mi smo živeli tudi brez Alzaško-Lotarinškega. Kaka pa bi bila usoda Nemčije, ko bi se povrnilo *kraljestvo Poljakov*, katero, dandanes podpirano od drugih dežel, bi postalo aktivna sila, to more si misliti vsakdor. Nevednost je, ako se hočejo zanašati na poljsko plemstvo na vstočni meji, in ako menijo, da se bode isto za nemško posest borilo z mečem. Ali od Poljakov se moremo učiti *skupnemu postopanju*. Tudi Poljaki imajo stranke. Hitro pa ko gre za narodna vprašanja, zginejo vsa strankarska vprašanja. Naj pride tudi pri nas do tega, da bodedo pri takih vprašanjih v prvi vrsti *nacija*. Kdor gre v boj, ne bode popraševal, ali hoče pomagati sosednjemu naprednjaku ali nazadnjaku. Takó moramo združiti se v falango, v kateri se postavi vragu nasproti napredni meč ravno takó, kakor nazadnjaški ali absolutistiški“.

Ko je završil Bismarck dolgi govor, rekel je, da mu je laže pri srcu. Bilo pa je udeležnikov nad 1000.

Sedaj so priobčili v tedniku „Zukunft“, starem organu Bismarckovem, list poslednjega, pisan l. 1872. grofu Eulenburgu, ko je bilo na dnevnem redu vprašanje poljskega jezika v šolah. Ta obsežni list se pritožuje, da drugi ministri premalo podpirajo Bismarcka proti Poljakom. Ti pa izpodkopujejo Velikonemčijo. „Jaz čutim, da tla naših poljskih provincij morejo se skoro tresti pod našimi nogami. Ta tla so uže toliko izpodkopana, da se poderejo, hitro ko se začne za granico razvijati *poljsko-katoliško-avstrijska politika*“. Nadalje priporoča načelno in energično postopanje proti Poljakom, ker sam ni krepek dovolj, in ker bi sam onemogel. Eulenburg pa je zdrav in močan, on naj torej porabi svoje sile, da se zruši poljski vpliv.

Nekateri listi poprašujejo, zakaj da se je ravno sedaj priobčil ta stari list? Odgovor je zares lehak, in je celó v Bismarckovem listu samem jasno razkrit. Z jedne strani vzbuja sumnjo proti Avstro-Ogerski, z

druge strani spraviti sezanji „novi kurz“ v drugi tir, na pot nadaljnjega prosledovanja pruskih Poljakov.

„Agramer Tagblatt“ pa vpraša jako najivno: Zakaj niso Poljaki Avstro-Ogerski opasni, a zakaj Velikonemčiji? Tu odgovarjamo mi: Ko bi v Velikonemčiji imeli poleg Poljakov še druge znatne skupine Slovanov, bi Bismarck ne opisoval poznanjskih Poljakov kot nevarne državi, ampak bi jih izrabljaj kot sredstvo proti ostalim Slovanom. To je pač jasno za misleče politike! Iz tega je razvidno, da Bismarck prav sodi o poljskem plemstvu, katero služi le sebi, če treba, izdajajoč zato narodne interese in narod!

„Berolinski občni nemški Schulverein“, kakor potrjujejo sedaj, dobiva od velikonemške vlade po 100.000 marek podpore na leto, in ta podpora, kakor znano, daje se v podporo avstrijskemu nemškemu Schulvereinu, da ta med Slovenci in Čehi lovi slovanske otroke za svoje nemške šole.

„Alldeutscher Verbandstag“. Dne 9. sept. so imeli v Berolinu pangermanski shod z imenom „Alldeutscher Verbandstag“, katerega so se udeležila tudi društva avstro-ogerskih Nemcev, imenoma zastopniki društva „Deutscher Böhmerwaldbund“, „Nordmark“ (= nasproti Čehoslovanom to, kar je za Slovence „Südmark“), „Bund der Deutschen in Böhmen“. Med sklepi tega shoda so tudi taki, ki se dostajajo „rešitve“ „stiskanega“ Nemštva v „Ostmark“ (= Avstro-Ogerska). Dunajska pangermanska „Ostdeutsche Rundschau“ piše o tem Berolinskem „Verbandstag“ poleg drugega: „Bolj nego vsak drug del nemškega naroda potrebuje *avstrijsko nemstvo pomoči od zunaj*. Dolgo dovolj se je samo bojevalo, žal, da le prepigostoma z izdajstvom in slabostjo v svojem taboru. Ako more kaj zmagovito moč podeliti nemško-nacionalnemu gibanju v Avstriji, moralo bi biti to *delo pridobivanja* (Werbungsarbeit), ki naj bi se prav energično in z izdatnimi sredstvi vršilo iz *nemške države* na zunaj, in s tem vzbujamo ože soplemenike v *Ostmarki*“. „S katerimi pomočki se more sovisnost ali zveza Nemcev v zunajjih deželah z očevino (Mutterland) utrditi?“ takó se je glasilo vprašanje, s katerim se je bavil v prvi dan „Alldeutscher Verband“, in točka 9. soglasnega sklepa ima poleg drugega odgovor: Združenje zunanjih Nemcev v podružnice zveze „Alldeutscher Verband“. S pomočjo nacionalnih ščitilnih društev Ostmarke in radikalnih nemško-nacionalnih novin vstočne Nemčije — *mogla bi se v malo letih med Nemci tu in tam vstvariti zveza z brambo in odboj, katera bi še le dala v ljudstvu trdno podstavo diplomatski avstro-ogerski zvezi*. O tem bi se moralo posvetovati kako društvo, katero bi se raztezalo kakor „Bund der Germanen“ po vsej Vstočni Avstriji, in katero bi se sporazumelo z drugimi krajnimi varovalnimi društvi, „Nordmark“, „Südmark“ in z „Bund der Deutschen in Böhmen . . .“. Velika Nemčija nam je dala bratsko roko, nam ni treba kakor segniti po njej“.

Dr. Ján Jerábek, deželni poslanec češki in član deželnega odbora, intendant češkega narodnega gledališča, podpredsednik banke „Slavije“, umrl je dné 14. t. m. v Pragi. Pokojni se je rodil dné 18. septembra 1841. l. v Pragi; svoje studije je dovršil v svojem rojstnem mestu. Bil je med osnovatelji juridiškega strokovnega lista „Právník“, katerega je uredoval nekaj časa, potem je bil med osnovalci in sodruzniki „Boleslavana“, a dopisoval je raznim listom („Obecné listy naučné“, „Sborník“, „Národní Listy“ i dr.) Pozneje je

vstopil v uredništvo „Pokroka“. Pokojnik ima mnogo zaslug za češki narod, kajti neumorno delaven je bil na vseh poljih prosvete. Kot posebno odlična sila se je kazal tudi pri sestavljanju volilnih oklicev, katerih uređovanje je bilo obično poverjeno njemu.

Podkupljeno časopisje. „Hrvatska“ je dobila iz Bolgarske jako zanimive podatke o dotičnih inozemskih časopisih in brzojavnih agencijah, katere je bila podkupila Stambulova vlada, da so širile hvalospeve o Stambulovu in njegovi vladi v svet. Za 6-letno dōbo Stambulovega vladanja dobivali so na leto: „La Revue d'Orient“ po 12.000 frankov, „Neue Freie Presse“ po 12.000 fr., „La Revue Diplomatique“ po 6.000 fr., „L'Economiste international“ po 6.000 fr., „Le Levant Herald“ po 4.000 fr. in „Agence Balcanique“ po 60.000 fr. Torej je potrosila Stambulova vlada tekom 6 let za podkupljenje inozemskih listov 600.000 frankov, za podkupljenje domačih časopisih pa še mnogo več.

Prvi mednarodni kongres krščanskih arheologov v Splitu. Med največimi mesti starodavnega rimskega cesarstva bilo je mesto Salona (Solin) na izlivu reke Jadra v Dalmaciji. To mesto se spominja prvokrat leta 119 pred Kristom in tedaj bilo je uže takō veliko, da je mogla prebivati med njegovimi zidovi vsa vojska konzula L. Cecilija Metila. Ko se je leta 305 po Kristu odrekel Dioklecijan cesarstvu, zgradil je proti Solinu ogromni palatium, okolo katerega se je vzdignil s časom današnji Split. — Z ozirom na lego Dalmacije, ki tako rekoč deli Vstok od Zapada, videla je ta zemlja najrazličniših narodov med svojimi mejami, a vabila je tudi plovitbene narode k svojim pobrezjem. Vse te spremembe najrazličnejših narodov hrani Dalmacija skrbno zabeležene v neštevilnih spomenikih, najbogatejša je pa zbirka iz dōbe rimskega gospodstva. Ko se je po Dioklecijanovem prosledovanju jačila Kristova vera v borbi proti poganom, množili so se kristijani tudi v Solinu: izven mestnega ozidja so zgradili veliko baziliko, ki se smatra kot najstarejša v Dalmaciji. A prišli so drugi časi; divji narodi so porušili bogati Solin, in na razvalinah nastanil se je v VII. veku narod srbsko-hrvatski, katerega potomci živé še danes v isti zemlji. Vso to zgodovino nam pripoveduje zemlja sama v ohranjenih spomenikih. Toda še-le početkom tek. stoletja začeli so misliti na izkopavanja. Leta 1815. zgradili so v Splitu muzej, ki je imel hraniti najdene spomenike. Zbirka spomenikov je naraščala bogateje in bogateje, poleg tega se je dandanes tudi uže odkrila bazilika v vseh delih. Toda hrvatskemu učenjaku Franju Buliću ni bilo dovolj nabirati napise, monografije in druge ostanke iz minolih vekov ter pisati učene razprave, ampak želel je, da pridejo i inozemski učenjaki v Solin ter da si ogledajo bogato zgodovinsko blago. Ta želja se mu je spolnila, kakor smo bili uže omenili, dne 20., 21. in 25. m. m., ko se je sestal v Splitu — Solinu prvi mednarodni krščanski kongres. Temu učenjaškemu shodu je predsedoval nemški učenjak dr. A. pl. Waal, ki prebiva uže mnogo let v Rimu. Kongresa se je udeležilo poleg podpredsednikov Bulića in Müllerja (Berolin) ter tajnikov Neumanna (Dunaj), Marucchija (Rim) in dr. Jelića (Zadar) mnogo domačih učenjakov in drugih iz vseh strani Evrope, n. pr. iz Rusije Syrkov in Smirnov, Nemčije, Zagreba, Dunaja, Pešte itd. Jugoslovansko akademijo je zastopal Šime Ljubić, bosensko vlado pa baron Molinari. Poleg teh učenjakov bilo je na kongresu tudi več cerkvenih dostojanstvenikov. — Dne 20. m. m. bila je služba božja

nad ostanki prvih krščanskih mučenikov, zatem je Splitski biskup Nakić otvoril kongres z učenim govorom. Seje so bile v prostorih gimnazijalnega poslopja. Kongres je razdelil svoje delo v 5 odsekov; prvi se je bavil z napisi in spomeniki, drugi o arheološkiških naukah in v bogoslovnih zavodih, tretji o povzdigi krščanskih muzejev, četrti o patrologiji in peti o sredovečnih spomenikih hrvatskega naroda. Poleg odsekovih sej bile so vsak dan plenarne seje. Tretji dan napravili so kongresisti izlet v Trogir, potem so se zaključile seje odsekov ter v plenarni seji vsprejele resolucije, katere so bili predložili odseki. Te resolucije so: I. Zbirati napise najprej Avstro-Ogerske in Hrvatske (Ilirije) v jedno veliko delo „corpus inscriptionum“, a od spomenikov vsega sveta nabirati vsaj fotografske slike. 2. Ustanoviti posebne stolice krščanske arheologije po bogoslovnih zavodih. 3. Vzdrževati krščanske muzeje, pobrigati se za gradnjo novega muzeja v Splitu, bolje obkrsbeti Splitski in Zaderski muzej ter namestiti jima stalne ravnatelje. 4. V bogoslovju bolje in obširnejše predavati učenje patrologije ter dovesti je v sklad z arheologijo, in 5. izraziti željo Jugoslovanski akademiji, da se pobriga za izdavanje zbornikov sredovečnih napisov po Dalmaciji in drugih balkanskih zemljah. — Hrvatski listi so obširniše popisali ta kongres.

Proti Mladočehom so ravno ob otvorjenju delegacij nemško-liberalni listi — *jeden in isti dan* — zasnovali članke, v katerih so dokazovali, kakor da bi bila prišla mladočeška stranka uže ob ves vpliv med narodom. Iz tega je razvidno, da so dobili dobro plačano naročilo, pisati takō v jedno in isto minuto, in ko so jedini Mladočehi kritikovali skupno zunanjo in okupacijsko politiko, niso tiste nemške novine zavračale kritike mladočeške z drugim, kakor da Mladočehi nimajo prava govoriti v imenu češkega naroda, in glavni židovski nemški organ na Dunaju bral je grofu Kalnokyju levite, češ, da ni bilo vredno baviti se obširniše z Mladočehi. Odkod dobivajo nemško-židovske novine plačila za podpiranje sedanjega položaja? Morda je bilo naneslo samo naključje, da istega omenjenega dne je imela naperjen članek proti Mladočehom tudi „Politik“. Iz tega slučaja pa naj bi staročeška stranka s svojim novinstvom spoznala, komu prav za prav služi, ko nepretržno izpodkopa tla Mladočehom!

Poljska demonstracija. Ko je cesar Fran Josip slavil rojstveni dan carja Aleksandra III. v Levovu, povabljen je bil tudi poljski grof Mieczyslaw Borkovski; vsi drugi so prišli, ta pa je poslal vizitnico, da ne more priti. To je vzbudilo mnogo hrupa po časopisju; nekateri poljski listi pa so sami grajali to demonstracijo, rekši, da svet itak pozna poljsko mišljenje nasproti Rusiji. Treba je le grofu Kalnokyju odločno zaklicati veto, ko bi ne postopal na to stran v soglasju s Poljaki. Dà, dà, taki so!

Nemškemu „Schulvereinu“ pozdrav. Nedavno je nemški „Schulverein“ otvoril nemško šolo v Beli peči na Gorenjskem. Slavnosti so se udeležili razni nemški nacionalci in nekatera nemška telovadna in pevska društva. Došel je celo načelnik nemško-pruskega „Občega Schulvereina“. Kljub temu, da se je ta demonstrativna nemška slavnost vršila na slovenskih tleh, pozdravil je zborovalce brzojavnim potom tudi kranjski deželni glavar Oton Detela. Ali ve poslednji, da nemški „Schulverein“ dobiva posredno od velikonemške vlade po 100.000 marek na leto, in jih bode odslaj dobival menda celō po 200.000?

